

Kapitola 1

Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2007

Michal Kořan

ÚVOD

Tato kapitola má za cíl představit obecný politický a institucionální kontext pro českou zahraniční politiku v roce 2007 a charakterizovat hlavní politické aktéry na poli tvorby zahraniční politiky. První část kapitoly bude věnována obecnému politickému kontextu, na ni naváže sonda do role exekutivních aktérů české zahraniční politiky v roce 2007 a zakončena bude analýzou vlivu Parlamentu ČR. Kapitola ponechává stranou otázku konkrétního zapojování ministerstva zahraničních věcí do české zahraniční politiky, stejně jako ostatních resortů, ústředních orgánů státní správy či nestátních aktérů. Tyto detailní informace jsou obsaženy v jednotlivých dílčích kapitolách a jsou specificky adresovány ve vztahu ke sledované agendě. Na tuto úvodní kapitolu organicky navazuje kapitola 2 – *Politický, mediální a společenský kontext zahraniční politiky, tvorba diskurzu*, který detailně analyzuje politickou, veřejnou a mediální diskusi ke dvěma hlavním zahraničněpolitickým tématům minulého roku, umístění prvků americké protiraketové obrany na území ČR a ústavní/reformní smlouvě EU.

POLITICKÝ KONTEXT ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V ROCE 2007

Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006 (dále *Koncepce*),¹ která v současné době představuje jediný existující zastřešující koncepční dokument, byla vytvořena na základě programového prohlášení vlády Vladimíra Špidly.² Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) se v něm zavázalo počátkem každého roku předkládat „Priority zahraniční politiky“ pro daný rok, přičemž tento dokument by měl obsahovat i stručné hodnocení roku uplynulého. Zpráva podobného druhu byla zveřejněna pouze jednou, šlo o zprávu *Priority zahraniční politiky České republiky na rok 2004* z března 2003.³ Tento dokument byl předložen Zahraničnímu výboru (ZV)

Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, kde jí ovšem byla věnována jen minimální pozornost.⁴ Každoročně ministr zahraničních věcí vládě předkládá pouze shrnující a přehledovou *Zprávu o zahraniční politice ČR*, tuto zprávu předkládá i ZV sněmovny, který rovněž na počátku roku informuje o prioritách vlády na následující období. Zastřešující koncepce, která by působila jako pojítko mezi vládním programem a odborným zázemím MZV či ostatními relevantními resorty, nebyla po roce 2006 zpracována. Existující koncepční dokumenty MZV mají spíše dílčí ráz. Z tohoto důvodu je jediným rámcovým vodítkem pro zahraniční politiku *Koaliční smlouva*⁵ a na ni navazující *Programové prohlášení vlády*.⁶

Na neexistenci strategického a koncepčního dokumentu, který by poskytl politické zázemí české zahraniční politice, upozorňuje většina kapitol této publikace. Je namístě pozastavit se nad otázkou, v jakém smyslu tento nedostatek představuje skutečný problém. Mnoho desetiletí analytického výzkumu zahraniční politiky dokládá, že zahraniční politika je z velké části výsledkem „prodírání se“ aktuální agendou, výsledkem reakcí na přicházející události, postupným „postrkováním a popotahováním“ priorit, témat a cílů.⁷ Je přitom zřejmé, že v tomto aktuálním a všednodenním prodírání, které činí většinu zahraničněpolitické agendy, nemůže hrát zastřešující obecná koncepce nijak zvláštní roli.⁸ Jinými slovy, že se česká zahraniční politika bez zastřešujícího obecného dokumentu může docela dobře obejít (zahraničněpolitické závazky, na jejichž základě lze hodnotit úspěchy dané vlády, nakonec obsahuje i vládní prohlášení). Na druhé straně je ovšem neexistence aktualizované a politicky motivované zastřešující koncepce zahraniční politiky v mnohém symptomatická pro současný proces tvorby české zahraniční politiky i pro politické diskuse o ní. Je nutné předeslat, že důvod neexistence nové koncepce, ani otázku, zda existuje zadání na tvorbu koncepce nové, se nepodařilo přes veškerou snahu zjistit. Přesto lze poukázat na několik faktorů, které k tomuto stavu pravděpodobně přispívají.

Za prvé, o zahraniční politice neexistuje pevný konsenzus v rámci vládní koalice – otázka energetické politiky, radarové základny, postoj k Evropské unii, to vše jsou klíčové zahraničněpolitické otázky, které mají potenciál koalici rozklížit.⁹ „Ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg byl nominován silně evropeistickou Stranou zelených, místopředseda vlády pro evropské záležitosti Alexandr Vondra tíhne k atlanticismu a premiér Mirek Topolánek se neskryvá svým minimalistickým liberálně-ekonomickým pojetím evropské integrace.“¹⁰ Tento stav je odlišný od situace v koaličních vládách v čele se sociální demokracií. Ve vládách V. Špidly, S. Grosse a J. Paroubka spočívala zahraniční politika do velké míry na ministerstvu zahraničních věcí a ministru C. Svobodovi a nepřinášela příliš názorových střetů. Zde samozřejmě hovoříme pouze o vztazích v rámci koalice, spory mezi vládou a prezidentem byly oproti tomu častým jevem. Pochopitelně existovaly sporné otázky jako Kosovo,¹¹ vstup Turecka do EU, personální otázky v rámci MZV, prezentace ČR v zahraničí či ekonomická diplomacie. Přesto však měl ministr zahraničních věcí ve srovnání se současností širší prostor pro autonomní výkon zahraniční politiky, a to jak v rámci koalice, tak vůči opozici. Koncepce zahraniční politiky z roku 2003 tak reflektovala nikoli hlubokou politickou diskusi, ale existující nastavení tehdejší koalice včetně vlivného postavení MZV na poli zahraniční politiky.

Za druhé, v roce 2007 docházelo jak k usazování fungování nové vlády samé, tak i nového Úřadu místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, a nebylo proto možné očekávat větší vůli po vytváření dlouhodobé koncepce a strategie.

Za třetí, v současné době až na výjimky není téměř prostor pro smysluplnou diskusi napříč politickým spektrem, tj. mezi opozicí a koalicí. V důsledku vyhocené opozice tihne jakákoli zahraničněpolitická otázka k tomu, aby byla často zbytečně přepolitizována. Tento fakt přispívá k tomu, že se koalice diskusi o zahraniční politice vyhýbá (to je ovšem trvalý, nebo alespoň dlouhodobý stav české zahraniční politiky).

Neexistence politicky motivovaného zastřešujícího koncepčního materiálu je tedy charakteristickým rysem současné podoby zahraničněpolitické diskuse o principiálních tématech. Ta je spoluurčována problematickými vztahy ve vládní koalici, postupným usazováním systému dělení kompetencí v rámci výkonu zahraniční politiky a vysokou politizací hlavních zahraničněpolitických témat, která nedovoluje hlubší zamyšlení nad podstatou zahraničněpolitické orientace. Jinými slovy, pro vytvoření zahraničněpolitické koncepce v roce 2007 neexistovala politická vůle, politický prostor a tím ani politické zadání. Rok 2007 nicméně nenaznačil, že by tento stav nějak zásadněji negativně ovlivnil tvorbu zahraniční politiky.

Za zahraniční politiku je odpovědná vláda, a její programové prohlášení je proto tím dokumentem, z něhož vládní zahraniční politika nutně vychází, bez ohledu na existenci či neexistenci obecné strategie. Programové prohlášení současné vlády bezprostředně navázalo na jednání o *Koaliční smlouvě*,¹² které bylo vedeno dvěma expertními týmy. Zcela hlavní slovo v něm ovšem pochopitelně měly politické špičky jednotlivých koaličních stran. Výsledný dokument tedy zrcadlí konsenzus a kompromis zejména mezi ODS a Stranou zelených, jejichž zahraničněpolitické priority se v mnoha oblastech rozcházejí. Část prohlášení, věnující se zahraniční politice, je uvozena závazkem k „aktivní, realistické a praktické zahraniční politice respektující naši geografickou a geopolitickou realitu, projevující však i dostatek tvořivosti a ofenzivního jednání“, který je téměř doslovně převzat ze zahraničněpolitického programu ODS. Tento program jednoznačně odmítá jakékoli altruistické a idealistické prvky v zahraniční politice.¹³ „Realistický“ postoj ODS byl ovšem významně doplněn – a tím i modifikován: tvořivé a ofenzivní jednání totiž bylo dáno do souvislosti (např.) s obhajobou lidských práv, čímž byl učiněn ústupek internacionalističtější laděným lidovcům a SZ (opakováním důrazu na lidskoprávní dimenzi zahraniční politiky navíc zahraničněpolitická část vládního programu i končí). Stejně protikladně vyznívají i některé další citáty z programového prohlášení: „Při stanovování našich priorit budeme vycházet z realistického odhadu možností ČR. Chceme EU otevřenou a srozumitelnou lidem, zbavenou byrokratické zátěže, globálně konkurenceschopnou, a to při zachování jejího sociálního a ekologického rozměru.“ „Budeme aktivně prosazovat liberalizaci světového obchodu, odstraňování bariér svobodné výměny zboží a služeb a dodržování ochrany duševního vlastnictví s tím, aby tyto kroky byly prováděny citlivě s ohledem na rozvoj nejzaostalejších zemí světa.“¹⁴ Už jen tyto pasáže ukazují na kompromisní kombinaci neoliberálního přístupu ODS s názorem dalších dvou koaličních partnerů.

V porovnání s ostatními částmi volebního prohlášení jsou dva oddíly věnované zahraniční a bezpečnostní politice nejen nejstručnější, ale hlavně i nejobecnější. Část

prohlášení věnovaná zdravotnické či daňové reformě obsahuje nesčetné množství zcela konkrétních závazků, v zahraničněpolitické oblasti jsou takové závazky spíše výjimkou. Nejzásadnějším konkrétním bodem programového prohlášení v oblasti vnějších vztahů ČR je odhodlání vytvořit „předpoklady pro lepší koordinaci evropské politiky ČR a proto zřizuje (vláda) funkci místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, který bude zajišťovat koordinaci postojů ČR ve vztazích k Evropské unii, jednání o institucionální reformě Evropské unie a přípravu předsednictví“. Zřízení speciální vládní funkce pro evropské záležitosti je dlouhodobou programovou stálíci občanských demokratů, kteří tímto způsobem usilovali o zpřehlednění tvorby evropské politiky v ČR, ale rovněž o vyslovení jasného poselství o tom, že evropská politika není politikou zahraniční, nýbrž ve stále větší míře politikou vnitřní.

Stejně jako tvorba vládního programu, byla i nejzásadnější zahraničněpolitická rozhodnutí v roce 2007 vytvářena téměř výhradně v rámci tzv. koaliční devítky, tj. v nejužším stranickém vedení. V rámci kabinetu bylo pak o rozhodujících materiálech spíše pouze diskutováno. Byly sice přijímány, nikoli ovšem zásadněji měněny. Při stávajícím velmi širokém ideovém rozkročení vládní koalice je takový způsob vytváření významných zahraničněpolitických rozhodnutí patrně nezbytný – kompromisu je možné dosáhnout spíše v rámci nejužšího koaličního vedení než na samém zasedání vlády či za podmínek širší politické diskuse v dalších patrech politické reprezentace. Koaliční devítka například rozhodla o znění odpovědi na americkou nótu stran vyjednávání o umístění radarové základny (více viz kapitola 7 – *Spojené státy americké v české zahraniční politice*), kdy se Straně zelených podařilo do odpovědi prosadit explicitní závazek, aby plánovaný radar byl do budoucna součástí systému NATO.¹⁵ Stejným způsobem se připravovaly i vládní mandáty pro klíčová evropská setkání. Například v červnu „po nekonečných a bolestivých jednáních koaliční rady čeští zástupci odjízďeli do Bruselu s velice silným mandátem, na němž se shodla celá rozmanitá koalice“.¹⁶

Názorový nesoulad ohledně některých zahraničněpolitických otázek tak má v důsledku i pozitivní důsledek – nutí jednotlivé aktéry k hluboké diskusi o zahraniční politice v rámci koalice. Na druhé straně ale nelze nezmínit se o jednom důsledku ryze negativním. Klíčové zahraničněpolitické postoje jsou výsledkem kompromisu, odpovídajícího nejmenšímu společnému jmenovateli názorů v rámci koalice, a nevycházejí tudíž z důsledně promyšlené platformy. Této situaci pak odpovídá téměř nulová míra smysluplného dialogu mezi opozicí a koalicí stran zahraniční politiky. Je tomu tak proto, že kompromisní řešení nelze v eventuální diskusi racionálně zdůvodnit jinak než právě odkazem na kompromisní povahu tohoto řešení a nikoli odkazem na konkrétní ideové, expertní či politické východisko. Snad s výjimkou české pozice k americké radarové základně, která vychází z jasně deklarovaných zájmů, je věcné obhájení výsledné politiky téměř nemožné. Následkem tohoto stavu se koaliční strany úmyslně vyhýbají diskusi s opozicí, či, v horším případě, otevírání některých zahraničněpolitických oblastí vůbec. Snadno pak může dojít k situacím, kdy záměrně nedochází k otevírání nejrůznějších významných zahraničněpolitických otázek, čímž dokonce trpí i konkrétní provádění zahraniční politiky. Jedním z nejkřiklavějších příkladů roku 2007 je tzv. kosovská otázka, již se opozičním stranám vůbec nepodařilo nastolit

na jednání v plénu PSP ČR. Po očekávaném jednostranném vyhlášení kosovské nezávislosti nebylo možné očekávat, že by Česká republika mohla zaujmout jasný postoj, a ani o tomto postoji neexistovala jakákoli hlubší diskuse. Takový stav se nemůže než negativně promítnout do praktického výkonu zahraniční politiky vůči této oblasti (počínaje uznáním nezávislého Kosova). Za takový stav je ovšem stejně odpovědná koalice jako opozice, která důsledně využívá všech příležitostí – zahraniční politiku nevyjímaje – pro politizaci jakéhokoli mediálně vděčnějšího tématu. Takto politizovaná témata pak nemají naději stát se věcným základem pro diskusi (více viz níže).

Z hlediska politické reprezentace lze za nejvášnivěji diskutované zahraničněpolitické položky v roce 2007 považovat pochopitelně jednání o americké radarové základně, méně již o postoji ČR k reformní smlouvě (s výsledkem jednání nakonec vyjádřila spokojenost i opozice), ČR a euro, koordinaci zahraniční politiky (zejména mezi místopředsedou vlády pro EZ a ministrem zahraničních věcí) a neúspěšné kandidatuře do RB OSN. V rámci parlamentu bylo ještě možné zaznamenat hlubší diskuse o českých zahraničních vojenských misích, ale i tyto diskuse se nakonec většinou stočily k jednomu z výše zmíněných témat (více viz níže).

Vláda jako aktér české zahraniční politiky

Zatímco předchozí řádky měly za cíl ilustrovat obecný politický rámec pro českou zahraniční politiku (v rovině *politics*), následující oddíl se věnuje tvorbě zahraniční politiky z pohledu *policy*, tj. konkrétního procesu jejího vytváření. Na tomto poli má jednoznačně klíčové postavení vláda ČR. Vláda je dle ústavy vrcholným orgánem výkonné moci (čl. 67 *Ústavy ČR*) a jako taková je (Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR) odpovědná za zahraniční politiku, a to jak v rovině jejího provádění, tak její formulace.¹⁷ Konkrétní možnosti ovlivnění české zahraniční politiky vládou České republiky spočívají zejména ve třech následujících nástrojích:

Vláda prostřednictvím úprav jednacího řádu nastavuje rámcová pravidla pro proces tvorby zahraniční politiky.

Prostřednictvím své výkonné role ovlivňuje povahu zahraniční politiky a provádí její výkon.

Prostřednictvím konkrétní diplomacie premiéra a ostatních členů vlády přímo zasahuje do vytváření zahraniční politiky.

Vláda jako garant procedurálního nastavení české zahraniční politiky

Zastavme se nejprve u prvního bodu. Vláda disponuje vlivem na podobu procesu tvorby zahraniční politiky díky pravomoci měnit jednací řád vlády, do něhož je vtělena možnost proměňovat způsob koordinace a řízení jednotlivých ministerstev i vlády samé. Změny v jednacím řádu vlády se mohou bezprostředně dotýkat míry a způsobu zapojení i významu jednotlivých aktérů do tvorby zahraniční politiky. Například v období vlády Miloše Zemana byla prostřednictvím jednacího řádu postupně posilována koordinační, plánovací i výkonná funkce ministerstva zahraničních věcí,¹⁸ přičemž tento trend pokračoval i v období vlády V. Špidly.¹⁹ Významný vliv na proces tvorby zahraniční politiky znamenala změna jednacího řádu ze září 2003, kdy se příprava a schvalování mandátů pro účast členů vlády na zasedání Rady Evropské unie

a Evropské rady přesunuly z klasického připomínkového řízení na úroveň Výboru pro EU, v němž měl (na pracovní úrovni) klíčovou roli ministr zahraničních věcí.²⁰ Druhá vláda M. Topolánka zachovala povinnost resortních ministrů předkládat své zahraniční cesty ministru zahraničních věcí, který se jimi zabývá v kolegiu ministra, v evropských záležitostech se ovšem vydala cestou okleštění pravomocí MZV. Evropskou problematiku se vláda v souladu s dlouhodobým zájmem ODS (i prezidenta V. Klause) rozhodla svěřit do rukou místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, bývalého ministra zahraničních věcí A. Vondry (více viz kapitola 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*). I tato změna byla provedena prostřednictvím úpravy jednacního řádu vlády.²¹ Trend k dalšímu oslabování role MZV v evropských věcech je patrný i z proměn ve vedení Výboru pro EU: místopředseda vlády pro evropské záležitosti se stal jeho prvním místopředsedou (ministr zahraničních věcí je druhým místopředsedou) a na pracovní úrovni Výboru pro EU vystřídal místopředseda vlády pro EZ ministra zahraničních věcí přímo v předsednické funkci.²² Významně se proměnilo i fungování Resortních koordinačních skupin,²³ neboť na pozice pracovníků MZV v RKS nastoupili právě podřízení místopředsedy vlády pro EZ.

Další výsadní pravomocí vlády je proměňovat složení Bezpečnostní rady státu, k čemuž se vláda odhodlala již v lednu 2007, kdy do ní jmenovala místopředsedu vlády pro EZ.

Vláda má pravomoc rozhodovat o navazování diplomatických styků (stejně jako o úrovni těchto styků). Za rok 2007 došlo k podobnému rozhodnutí pouze jednou, a to v případě navázání diplomatických styků na úrovni velvyslanectví s Cookovými ostrovy. K přijetí patřičného usnesení došlo na návrh ministra zahraničních věcí na konci listopadu.²⁴

Vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky

Ve vlastní výkonné oblasti je vláda kolektivním orgánem, založeným na resortním principu. To znamená, že vláda řídí, kontroluje a sjednocuje činnost ministerstev, stanovuje jejich agendu. Jednotlivé resorty se věnují agendě ve své působnosti, zpracovávají koncepce či legislativní opatření a ty předkládají k projednávání vládě.²⁵ Vláda pak ukládá předsedovi či místopředsedům vlády či jednotlivým resortním ministrům provedení vládních usnesení.

Co se týká zahraniční politiky, v průběhu vlastního zasedání vlády dochází k informování o výsledcích jednání v jednotlivých radách EU a v ostatních mezinárodních organizacích. Informace o jednotlivých radách mají na starost resortní ministři, zprávy z jednání Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy předkládá ministr zahraničních věcí. Tyto informace jsou často jednacím bodem a jako takové vyžadují přijetí usnesení. Vláda rozhoduje o obesílání a složení delegací na zasedání mezinárodních organizací. O průběhu a výsledcích těchto zasedání je vláda informována příslušným ministrem. Jiné zahraniční cesty resortních ministrů než do mezinárodních organizací ovšem ve vládě projednávány nejsou. Tyto cesty jsou posvěcovány kolegiem ministra zahraničních věcí, kterému tak zůstává podstatná koordinační role. Vláda nicméně rozhoduje o zahraničních cestách prezidenta, předsedy vlády a ministra zahraničních věcí, řeší způsob financování (většinou z rozpočtu MZV) i velikost delegace. Ministr

zahraničních věcí o všech těchto cestách na jednání vlády informuje. Ministr zahraničních věcí rovněž předkládá ke schválení návrhy na uskutečnění pracovních či oficiálních návštěv zahraničních činitelů v ČR (opět nikoli resortních ministrů).

Nedílnou součástí vládní agendy je projednávání návrhů na sjednání mezinárodních smluv. Vláda v průběhu roku 2007 projednala více než tři desítky smluv, nejčastěji šlo o smlouvy ekonomického typu: o zamezení dvojího zdanění, o hospodářské a průmyslové spolupráci, o podpoře a ochraně investic. V roce 2007 vláda dále odsouhlasila a předložila parlamentu ke schválení několik smluv bezpečnostního charakteru, zejména šlo o smlouvy o vzájemné ochraně utajovaných skutečností (např. Norsko, Španělsko, Portugalsko, Bulharsko). Byly odsouhlaseny dvě smlouvy o sociálním zabezpečení (s USA a Ruskem). Z pohledu jednotlivých států vláda nejvíce projednávala smlouvy s USA (např. o vědeckotechnické spolupráci či o spolupráci v oblasti šíření jaderných materiálů a technologií). Významnou položkou byly nejruznější smlouvy multilaterálního charakteru.

Sjednání většiny smluv bylo schváleno napoprvé bez jakýchkoli průtahů, ovšem se třemi výjimkami. Šlo o dvě smlouvy s Ruskem (*Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o vzájemné ochraně duševního vlastnictví během dvoustranné vojensko-technické spolupráce* a *Návrh na sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o organizaci oprav vrtulníků a jejich modernizaci na území České republiky*). Někteří členové vlády vznesli k těmto smlouvám na jednání vlády řadu připomínek, kvůli nimž muselo být jednání přerušeno a přeloženo na další schůzi, kde byly smlouvy schváleny. K jejich podpisu pak došlo na cestě českého prezidenta do Moskvy (viz kapitola 10 – *Rusko v české zahraniční politice*). Osud třetí výjimky z bezproblémově schvalovaných smluv je oproti tomu nadále nejistý – jde o *Návrh na ratifikaci Římského statutu Mezinárodního soudu*, který předložil vládě počátkem prosince ministr zahraničních věcí spolu s ministrem spravedlnosti a jehož projednávání bylo přerušeno a odloženo na rok 2008 (více viz v kapitola 18 – *Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky*).

Zásadní roli hraje vláda při schvalování návrhů na vyslání zahraničních vojenských misí a při schvalování návrhů s pobytem příslušníků ozbrojených sil cizích států na území ČR (s obojím musí vyslovit souhlas Parlament ČR). Zahraniční mise jsou ve vládě čtvrtletně hodnoceny (materiál předkládá ministryně obrany). V roce 2007 pochopitelně šlo zejména o působení ČR v Afghánistánu v rámci ISAF (viz kapitola 4 – *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*, kapitola 8 – *Velká Británie v české zahraniční politice* a kapitola 13 – *Blízký východ v české zahraniční politice*). Dále vláda projednávala záměr České republiky zapojit se do ochrany vzdušného prostoru pobaltských zemí v roce 2009 v rámci operace NATO. Nejvýznamnějším obecným materiálem v této oblasti byl *Návrh působení sil a prostředků Armády České republiky v zahraničních operacích v roce 2008*, který vzbudil diskusi i v PSP ČR a který vláda projednávala v říjnu 2007. Průběžnou vládní agendou v oblasti zahraniční politiky je informování o přeletích a průjezdech ozbrojených sil jiných států skutečných přes území České republiky.

Vláda se periodicky (čtvrtletně) zabývá hodnocením plnění závazků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii. Z evropských otázek se v průběhu roku

intenzivně zabývala problematikou vstupu do schengenského prostoru. V únoru schválila *Strategii vlády České republiky v oblasti zapojování do schengenského prostoru pro rok 2007* a schválila i projekt SISone4all. Na provedení této strategie vláda od souhlasila výdaje ve výši téměř 281 mil. Kč.²⁶ Na jednání vlády došlo i na vyhodnocování bezpečnostních rizik, vyplývajících ze začlenění do schengenského prostoru. Několikrát byly projednány legislativní otázky spjaté se schengenskou problematikou, byla například hodnocena připravenost převzetí schengenského *acquis* či hodnocení nutných změn českého právního prostředí v souvislosti se Schengenem.

Významnou událostí bylo březnové zasedání Evropské rady v Bruselu, mandát pro českou delegaci na toto zasedání vláda schválila 7. 3. 2007.²⁷ Březen byl rovněž měsícem, kdy se na jednání vlády ve větší míře dostala problematika příprav na výkon funkce předsednictví ČR v Radě EU. Vláda hodnotila jak přípravy státní správy, tak postupné zavádění nového koordinačního mechanismu pro přípravu a výkon předsednictví. V dubnu vláda schválila návrh finančního zabezpečení a personálního posílení ústředních orgánů a ostatních orgánů státní správy v roce 2007 v souvislosti s přípravami předsednictví.²⁸ Finanční otázky spojené s přípravou předsednictví se na jednání vlády objevily ještě znovu v srpnu.

Významným krokem vlády bylo schválení pozice ČR pro jednání o institucionální reformě Evropské unie, již měl v rámci EU prezentovat premiér a místopředseda vlády pro EZ. Ministr zahraničních věcí byl odpovědný za prosazování české pozice v rámci své působnosti na ostatních mezinárodních jednáních.²⁹ Evropská problematika se několikrát dostala na pořad jednání vlády i v podobě vyhodnocování koncepce informování o evropských záležitostech.

Průběžně se vláda zabývala přijetím eura: jmenovala národním koordinátorem O. Dědka a schválila Národní plán zavedení eura v České republice.³⁰ Na konci roku 2007 došlo k vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, přičemž významným rozhodnutím byl v této souvislosti souhlas se záměrem nestanovit cílové datum přijetí eura a neusilovat o vstup do kurzového mechanismu ERM II v roce 2008 (více viz v kapitole 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*).³¹ Z evropských otázek vyvolalo určitou kontroverzi mezi členy vlády přijetí usnesení na mimořádném zasedání vlády z konce května 2007, v němž se vláda zavázala připravit návrh žaloby na Evropskou komisi o neplatnost rozhodnutí Evropské komise o českém národním alokačním plánu.³² Někteří členové vlády za SZ hlasovali proti tomuto návrhu.

Jednou z vrcholných událostí roku 2007 z pohledu zahraniční politiky ČR bylo schválení odpovědi na notu USA týkající se žádosti o umístění radarové stanice v rámci systému protiraketové obrany v ČR. Tuto odpověď vláda přijala 28. 3. 2007 a znamenala zahájení jednání s USA.³³ K hodnocení vyjednávání s USA se pak na svém zasedání vláda vrátila znovu v září 2007, jinak ovšem vláda jako orgán do procesu vyjednávání na svých zasedáních příliš nevstupovala (aktivní bylo toto téma pochopitelně v rámci konkrétní diplomacie členů vlády, více viz v příslušných kapitolách).

Z dalších podstatných zahraničněpolitických událostí, které vláda řešila, je jistě nutné začít její reakci na přerušení činnosti ropovodu Ruské federace z počátku ledna. Místopředsedovi vlády pro EZ a ministru zahraničních věcí bylo uloženo iniciovat

jednání s představiteli států, postižených výpadkem dodávek ropy z Ruské federace, a s Evropskou komisí pro jednotný postup v této věci.³⁴ Jde o vcelku výjimečnou reakci, neboť vláda se již dále v průběhu roku obdobně aktuálními otázkami nezabývala, přinejmenším ne v té formě, že by aktuální zahraničněpolitická událost byla zařazena jako bod k projednání i s přijetím usnesení.

Za přímý zásah vlády do zahraniční politiky lze ale považovat usnesení z 25. 4. 2007, kterým vláda vzala na vědomí zprávu o plnění závazků vyplývajících ze závěrů melkského procesu. Tímto usnesením vláda demonstrovala názor, že melkský proces považuje za ukončený, čímž vyvolala silné reakce rakouské vlády. Zároveň bylo toto usnesení jednou z nejkontroverznějších zahraničněpolitických položek na jednání vlády, neboť někteří členové za Stranu zelených pro jeho klíčové body nehlasovali.³⁵ Ve vztahu k Rakousku měla vláda ještě hlavní slovo v otázce smlouvy na dodávky obrněných vozidel. Na svém mimořádném (a nečekaně svolaném) zasedání vláda 7. prosince rozhodla o odstoupení od této smlouvy³⁶ (více k těmto tématům viz v kapitole 5 – *Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice*).

V oblasti bilaterálních vztahů se vláda na svém jednání dále přímo angažovala v otázce územního dluhu ČR vůči Polsku z roku 1958 (podrobnosti viz v kapitole 5 – *Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice*), když na počátku září 2007 projednávala zprávu ministra vnitra k této otázce a doporučila další postup pro jednotlivé resortní ministry.

Vláda se v roce 2007 zabývala i rozvojovou spoluprací, například při projednávání nového zákona o rozvojové spolupráci, či ročním plánem zahraniční rozvojové spolupráce (termíny pro předložení návrhu obou materiálů ministrem zahraničních věcí byly v průběhu roku několikrát oddáleny). V říjnu odsouhlasila zapojení České republiky do druhého kola příspěvků do Fondu zemí západního Balkánu v rámci Evropské banky pro obnovu a rozvoj, a to ve výši jednoho milionu Kč.³⁷ Na konci roku vláda odsouhlasila statut Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci.³⁸

Z ostatních zahraničněpolitických položek lze zmínit souhlas vlády se změnami v Kjótském protokolu, přijatými na zasedání jeho smluvních stran z podzimu 2006 v Nairobi,³⁹ či souhlas s účastí ČR na světové výstavě EXPO v Šanghaji (na konci listopadu vláda rozhodla o jmenování P. Stehlíka generálním komisařem účasti ČR na této výstavě).

Zahraněpolitická tematika na vlastním jednání vlády (alespoň dle dostupných záznamů) už pak pronikla pouze ve dvou případech. Na konci listopadu se vláda zabývala – bez formálního projednání a bez přijetí usnesení – analýzou neúspěšné kandidatury ČR do RB OSN. Stejným způsobem, tj. bez projednávání, byla počátkem prosince předložena ministrem zahraničních věcí *Analýza předpokládaného vývoje v Kosovu a jeho bezpečnostních důsledků pro Českou republiku*.

Z výše uvedeného přehledu, který reflektuje všechna zasedání vlády za rok 2007, je patrné, že ve výkonné oblasti vláda disponuje značným vlivem. Nicméně v porovnání s ostatní agendou hrála zahraniční politika spíše omezenou roli. Nejčastější zahraničněpolitickou agendou bylo udílení souhlasu se sjednáním mezinárodních smluv, přičemž většina mezinárodních smluv byla bez výhrad schválena v podobě, v jaké je navrhl gestor (viz výše).

Dalším obvyklým bodem k projednání byly zahraniční cesty, k jejichž schvalování docházelo zcela bez výhrad. Zajímavou agendou je jistě vysílání českých ozbrojených složek do zahraničních misí, ovšem tyto materiály nejsou veřejně přístupné. V každém případě byly právě otázky misí předmětem ostřejších debat i v PSP ČR. Vláda se jako exekutivní orgán angažovala zejména v zásadních otázkách, byť v některých případech vstoupila i do dílčích oblastí výkonu ZP (např. zmíněné přerušení dodávek ropy či rakouská problematika). Vliv vlády na zahraniční politiku proto nelze podceňovat navzdory tomu, že zahraniční politika nezaujímá ve vládní agendě prioritní místo. Navíc, většinu principiálních materiálů – smlouvy, analýzy, koncepční návrhy, mandáty pro jednání atd. – předkládá ministr zahraničních věcí či místopředseda vlády pro EZ (popř. se spolugestorem) vládě ke schválení. V případě, že by komunikace mezi resortem a úřadem vlády, popřípadě přímo premiérem, neprobíhala bez závad či pokud by existovaly významnější rozpory mezi těmito dvěma aktéry, výkon zahraniční politiky by byl vážně ohrožen.

Premiér a diplomacie⁴⁰

Bezprostřední nástroj k ovlivnění zahraniční politiky pochopitelně předsedovi vlády skýtá diplomacie. Diplomacie na nejvyšší úrovni je mj. 1) schopna nastavit podmínky pro diplomacii na úrovni nižší, tj. na úrovni ministerstva zahraničních věcí či jednotlivých ZÚ; 2) aktivně působit ve prospěch takové zahraničnĕpolitické orientace, již premiér či vláda jako celek upřednostňuje. Obě tyto roviny lze dobře vysledovat z diplomatických aktivit premiéra M. Topolánka v roce 2007. V tomto roce podnikl předseda vlády 14 oficiálních či pracovních zahraničních návštěv a přijal 34 delegací. Zejména v první polovinĕ roku (před červnovým „reformním“ summitem EU) můžeme sledovat trend k aktivizaci české diplomacie vůči předpokládaným spojencům v evropských otázkách – Nizozemsko, Švédsko, Dánsko či Velká Británie. V tomto smyslu byl i instruován Odbor západní Evropy MZV, který se na této aktivizaci podílel.⁴¹ Ve dnech 17.–18. dubna probĕhla oficiální návštěva předsedy vlády ve Švédském království, těsnĕ před červnovým summitem ještě premiér uskutečnil oficiální návštěvu Nizozemska (4. června) a pracovní návštěvu Velké Británie (13. června). Premiér Topolánek navíc 11. dubna přijal místopředsedu vlády Velké Británie a na konci března se setkal s dánským premiérem.

Velmi aktivní byly rovnĕž diplomatické kontakty s americkými představiteli. Již 11. ledna přijal M. Topolánek námĕstka ministryně zahraničních věcí USA Daniela Frieda, 5. června došlo na setkání s americkým prezidentem Georgem Bushem v rámci jeho návštěvy ČR. Dále premiér přijal republikánskĕho kongresmana Trenta Frankse (29. srpna) a v říjnu ministra obrany USA Roberta Gatese (23. října).⁴² Nebývale intenzivní kontakty s americkými představiteli svědčí o obecnĕ atlantistickĕ inklinaci zahraniční politiky ČR i o velkĕm významu bilaterální agendy v roce 2007. Obdobným způsobem lze nahlížet na premiérův zájem navštĕvovat zemĕ, které mohou hrát významnou roli pro ČR v oblasti energetickĕ politiky. V kvĕtnu probĕhla oficiální návštěva v Gruzii (8.–12. kvĕtna, společně s cestou do Pákistánu), přičemž hned o mĕsíc pozdĕji (13. června) český premiér ještě přijal gruzínskĕho předsedu vlády na pracovní snídani.

Zatímco předchozí odstavec poukázal na diplomatické aktivity, jejichž cílem je podpořit vládou preferované zaměření zahraniční politiky, diplomacie na nejvyšší úrovni hraje i druhou, neméně významnou roli, kdy vytváří podmínky pro diplomatickou práci na nižších úrovních. Tato diplomacie se orientuje spíše na udržení kontinuity zahraniční politiky, popřípadě na řešení existujících problémů než na aktivizaci nových témat. Tímto prizmatem je třeba pohlížet zejména na diplomatické aktivity vůči bezprostřednímu okolí ČR. Ještě na podzim 2006 byla uskutečněna oficiální návštěva Slovenska, 16. 3. 2007 pak premiér přijal slovenského ministra zahraničí. 19. února proběhla oficiální návštěva Polska,⁴³ 29. března návštěva Maďarska. Časté byly kontakty s německými představiteli, jak na nejvyšší, tak na zemské úrovni (26. ledna přijetí německé kancléřky A. Merkelové, 17. června pracovní návštěva Německa, 26. října pracovní návštěva Saska, přijetí bavorského ministra vnitra). Do obdobné kategorie diplomatických aktivit spadají také všechna setkání v rámci Visegrádské skupiny (viz část IV – *Středoevropský rozměr české zahraniční politiky*).

Na druhou stranu se ve výčtu zahraničních cest předsedy vlády za rok 2007 příliš neprojevil prioritní zájem o balkánskou problematiku. Předseda vlády pouze v listopadu navštívil Bulharsko. O to více delegací z tohoto regionu však M. Topolánek přijal v Praze (makedonský premiér, prezident Srbska, ministr zahraničních věcí Rumunska, předseda Rady ministrů Bosny a Hercegoviny, předseda makedonského parlamentu, ministr zahraničních věcí Bulharska).

Poněkud odlišnou povahu mělo setkání s rakouským kancléřem A. Gusenbauerem v Praze na konci února, který přicestoval na oficiální návštěvu ČR na pozvání M. Topolánka. U obou aktérů tohoto setkání, kteří byli čerstvě dosazení do svých úřadů, šlo zejména o pokus o „nový začátek“ a vytvoření podmínek pro co možná nejlepší vztahy do budoucna.

Diplomacie zaujímá v agendě předsedy vlády pouze velmi omezený prostor, z čehož vyplývají pro jeho konkrétní vliv na zahraniční politiku dva důsledky. Za prvé, ve srovnání s ministerstvem zahraničních věcí a jednotlivými ZÚ nemůže pocho-pitelně působit kontinuálně – jeho vliv je soustředěn do jedné návštěvy či setkání a pouze v rámci tohoto omezeného prostoru má možnost dotknout se tvůrčím způsobem vztahu k danému státu. Proto je vhodné zůstat u té interpretace diplomacie na premiéřské úrovni jako o aktivitách, které vytvářejí podmínky pro další diplomatickou práci na nižších úrovních. Zahraniční cesty či přijetí zahraničních státníků v roce 2007 buď nastavilo agendu pro budoucnost (např. společná česko-rakouská komise k JE Temelín, která vzešla ze setkání s rakouským kancléřem), řešilo již existující otázky a problémy (setkání s německou kancléřkou) či vytvářelo podmínky pro možný začátek nové agendy (cesta do Gruzie).

Za druhé, kromě několika specifických oblastí osobního odborného zájmu (v případě premiéra Topolánka jde např. o otázky energetické bezpečnosti⁴⁴), je předseda vlády do velké míry odkázán na byrokratické zázemí úřadu vlády⁴⁵ či stranické zahraničněpolitické poradce. Obě tyto složky uplatňují značný vliv na podobu agendy, již předseda vlády na schůzkách nastolí. V tomto případě ovšem nelze zobecňovat, skutečně záleží na povaze setkání – jeho intenzitě a délce, konkretizaci a hloubce projednávané agendy, míře předchozích kontaktů, na již zmíněném osobním zájmu předsedy

vlády, ale záleží i na názoru byrokratického zázemí úřadu vlády. Právě tyto faktory ovlivňují, zda se nastolená agenda a prosazovaná pozice na daném setkání řídí spíše názorem expertů a diplomatů MZV, nebo představuje specifický postoj premiéra či jeho odborného, resp. politického poradního zázemí. V každém případě je před každým setkáním ministerstvo zahraničních věcí kontaktováno a požádáno buď o podkladové materiály či přímo o návrh agendy k jednání. Záleží pak výhradně na osobě premiéra, relevantních pracovnících úřadu vlády a na politických poradcích, jak je s těmito materiály dále nakládáno. I při tomto volném a spíše nesystémovém postupu nastavování agendy v roce 2007 nedocházelo dle dostupných informací k vážnějším rozporům mezi představou ministerstva zahraničních věcí a úřadem vlády.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

Působnost ministerstva zahraničních věcí v tematických oblastech české zahraniční politiky je důkladně popsána v jednotlivých kapitolách, některé aspekty byly zmíněny i v této kapitole. Lze navíc odkázat i na shrnující práce, věnující se zahraničněpolitickému působení MZV.⁴⁶ Tento oddíl se proto nevěnuje substantivním otázkám české zahraniční politiky ani roli MZV při jejich řešení, ale spíše organizačním záležitostem samého ministerstva zahraničních věcí. Konkrétně se tento oddíl věnuje změnám v síti zastupitelských úřadů a reformě MZV.

Pro výkon zahraniční politiky i výkon ostatních funkcí ministerstva, které s jeho působností souvisí (výkon zahraniční politiky, její koordinace, prezentace ČR v zahraničí, konzulární agenda, zisk, zpracování a poskytování informací), je nezbytná efektivně fungující síť zastupitelských úřadů. Právě síť zastupitelských úřadů doznala v posledních několika málo letech, a zejména pak v roce 2007, celou řadu změn. Dle ministra zahraničních věcí je počet českých ZÚ naddimenzovaný, ještě z dob Československa zdědila ČR síť zhruba o 10–20 % rozsáhlejší v porovnání se zeměmi stejné velikosti, přičemž provoz takto rozsáhlé sítě je finančně velmi náročný. Při dlouhodobém snižování rozpočtu MZV, jak v relativních, tak absolutních číslech, bylo MZV nuceno zvažovat zrušení některých úřadů. Při rozhodování o rušení zastupitelských úřadů bylo postupováno podle následujících kritérií: nutnost zachování úřadu pro českou zahraniční politiku, možnost pokrýt činnost stávajícího ZÚ jiným úřadem a porovnání nákladů na vedení ZÚ s jeho efektivitou pro zahraniční politiku. Jinými slovy, rušení úřadů je věcí politickou, zahraničněpolitickou i technickou. Na základě těchto kritérií bylo v roce 2007 rozhodnuto o zrušení generálních konzulátů v Bonnu, Kapuském Městě, Katovicích a Milánu, na generálních konzulátech v Mnichově a Drážďanech bylo rozhodnuto o třetinovém snížení počtu pracovníků. Dále byly uzavřeny zastupitelské úřady v Uruguayi (činnost bude pokryta ze sousedních zemí) a Singapuru (činnost bude pokryta z Malajsie), vzhledem k politické situaci byla pozastavena činnost ZÚ v Zimbabwe. Tato opatření by měla MZV přinést úspory 51 pracovníků a cca 120 mil. Kč ročně, které by měly být využity k otevření či posílení úřadů, jež odpovídají současné strategii české zahraniční politiky a chystanému předsednictví v Evropské radě. S ohledem na tyto priority byla otevřena velvyslanectví

v Afghánistánu, Makedonii, Moldavsku, generální konzulát v Doněcku, Chicagu, Torontu a styčná kancelář v Kosovu.⁴⁷

Do budoucna se počítá s tím, že rušení či naopak zakládání a posilování ZÚ by mělo vycházet z pevněji stanovených pravidel, přičemž na těchto pravidlech se na konci roku 2007 a na počátku roku 2008 stále pracovalo. Tato „analýza zastoupení“ má přinést jasná kritéria pro hodnocení efektivit ZÚ s ohledem na vydávání víz, zisk informací, působení OEÚ či konzulární pomoc českým občanům. Efektivita ZÚ spolu se strategickými politickými zájmy české zahraniční politiky by do budoucna měla rozhodovat o podobě sítě českých zastupitelských úřadů.⁴⁸ Dle informací z tiskového odboru MZV již nyní vzhledem k rostoucí atraktivitě východních a asijských trhů dochází k posilování OEÚ v této oblasti na úkor vybraných evropských ZÚ.⁴⁹

Zmíněná analýza zastoupení a její navázání na systematické hodnocení efektivit ZÚ a dlouhodobého strategického řízení má přímou souvislost s hloubkovou reformou organizace a fungování MZV. Úvahy o reformě jsou navázány na rozhodnutí o provedení auditu na MZV, které padlo již v roce 2005. Audit byl zahájen v roce 2006, provedla jej firma Deloitte a dohlížel na něj náměstek ministra Jaroslav Bašta. Analýza byla věnována několika hlavním oblastem – strategickému řízení, organizační struktuře až do úrovně jednotlivých pracovních míst, efektivitě nákladů a v neposlední řadě informačním systémům, způsobům sdílení a zpracování informací.⁵⁰ Na audit je navázána reforma, která by měla být časově ohraničena funkčním obdobím ministra K. Schwarzenberga (tj. do roku 2010) a dle jeho vlastních slov je jejím cílem změna z úřadu, „který ještě funguje na základě c. k. úřadu, prošlého byrokratickým systémem minulého režimu, v úřad, který bude fungovat dle potřeb současnosti“.⁵¹ Pro zahraniční politiku samu má vliv zejména otázka organizační struktury, strategického a projektového řízení a práce s informacemi, přičemž všechny tyto oblasti jsou vzájemně propojeny.

Náměstci ministra byli v organizační struktuře tradičně napojeni na konkrétní útvary MZV a jednotlivé sekce. Prvnímu náměstkovi ministra (Tomáš Pojar) byla podřízena sekce bezpečnostně multilaterální a první teritoriální sekce, náměstkovi pro vnější ekonomické vztahy měla být podřízena sekce ekonomická, náměstkyni Heleně Bambasové byla podřízena druhá teritoriální sekce a sekce logistická, náměstkovi pro aktuální a politické otázky J. Baštovi sekce právní a konzulární. V průběhu roku 2007 bylo předloženo několik změn v počtu a působnosti náměstků – měla být například zřízena funkce náměstkova pro unijní záležitosti, kterému by byla podřízena sekce Evropské unie (od tohoto záměru sešlo, sekce EU byla podřízena prvnímu náměstkovi), dočasně byla zřízena funkce náměstkova pro transformaci a management (Martin Čermák).

Na základě doporučení auditorské zprávy bylo nicméně přikročeno k tomu, že počínaje lednem 2008 byla přerušena přímá pracovníprávní podřízenost sekcí na jednotlivé náměstky. Náměstci ministra budou od ledna 2008 odpovědní pouze za konkrétní strategické projekty, pro jejichž realizaci si budou moci sestavovat konkrétní týmy ze všech sekcí a odborů. Tato změna by měla přinést dva důsledky – náměstci, kteří jsou přímo podřízeni ministrově, budou odpovědní za realizaci a implementaci jejich vlastních strategických projektů. Nebudou tedy napříště omezeni na konkrétní

sekce, naopak, budou moci pro realizaci konkrétních projektů sestavovat *ad hoc* týmy ze všech sekcí a odborů. Změna by tedy měla přispět k větší pružnosti.

Za druhé, plán počítá s tím, že dojde k oddělení politicky určených funkcí náměstků od kariérních diplomatů, kteří působí až do úrovně vrchních ředitelů sekcí, kteří do budoucna nebudou v pracovníprávním podřízeném vztahu k náměstkům ministra. Pro pracovníprávní záležitosti byla k 1. 1. 2008 zřízena funkce generálního tajemníka MZV (M. Čermák), který by měl působit jako nepolitická osobnost a převzít odpovědnost nad veškerými personálními otázkami ministerstva. Třetím významným krokem je snížení počtu úrovní řízení, čehož bylo dosaženo zrušením oddělení a jednotlivých referátů. Cílem bylo zrychlení procesu rozhodování, tj. zajistit, aby iniciativa či rozhodnutí, které bylo učiněno na nejnižší úrovni, nemuselo procházet schvalováním v pěti fázích, ale pouze na úrovni ředitele odboru či sekce. Tento krok, stejně jako zrušení přímé vazby mezi náměstkou a jednotlivými sekcemi, klade citelně vyšší odpovědnost na jednotlivé pracovníky MZV, což může přinést jak pozitivní, tak ovšem i negativní důsledky.

Reforma by se měla týkat i zlepšení systému výměny diplomatických pracovníků, který představuje dlouhodobý problém MZV a který se pokoušel řešit každý nový ministr. Jedním z velkých problémů je vysoká fluktuace diplomatických pracovníků na některých odborech, jejímž důsledkem je kriticky nízká kontinuita práce na těchto odborech v ústředí a omezené sepětí s prací zastupitelských úřadů. Vzhledem k tomu, že nová organizační struktura začala fungovat až na počátku roku 2008, první hodnocení může přinést až příští vydání publikace *Česká zahraniční politika*.

Velmi zajímavou položkou auditu byla analýza toku, zpracování a sdílení informací, při níž byly odhaleny dlouhodobé závažné nedostatky. Za prvé, neexistuje centrální systém sdílení informací, pro jednotlivé pracovníky je často obtížné dostat se k potřebným materiálům, což zvyšuje časovou náročnost plnění úkolů. Navíc, při tomto systému příslušný pracovník často ani neví, že potřebná informace vůbec existuje, a tím je dále snížena efektivita jeho činnosti. Pro napravení tohoto stavu je plánováno vybudování centrálního rešeršního systému a centrálního úložiště dat. Dalším palčivým problémem je nedostatečný přístup pracovníků MZV k zásadnímu informačnímu kanálu, evropskému COREU. Jde zejména o technickou záležitost, která ovšem silně negativně ovlivňuje informovanost českých diplomatů, neboť data, která COREU nabízí, jsou nezbytným předpokladem pro kvalifikovaná zahraničněpolitická rozhodnutí. Protože práce s informacemi je zcela klíčovým prvkem vedení zahraniční politiky, byla v souvislosti s potřebou zvýšení efektivity v této oblasti zřízena nová sekce zpracování informací, která je přímo podřízena generálnímu tajemníkovi MZV.

Druhým problémem práce s informacemi je často nejasné zadání požadavku informací od ústředí pro jednotlivé ZÚ. Může tak docházet k situacím, kdy je zastupitelskými úřady posíláno velké množství často nerelevantních dat, která nejsou – ani nemohou být – nikterak dále zpracována. Tento problém by mělo částečně řešit zavedení systému projektového řízení, které by mělo zvýšit koncepční práci celého ministerstva. Pravda ovšem je, že pokusy o vylepšení systému zisku a zpracování informací se v minulých letech objevila celá řada a žádný z nich nebyl příliš úspěšný. Toto ostatně platí obecně o reformních pokusech organizace MZV. Jak napsal sou-

časný poradce ministra Schwarzenberga profesor O. Pick: „Každý nově jmenovaný ministr měl svůj vlastní názor, jak by struktura ministerstva měla vypadat. Měnily se názvy sekcí, náměstci ministra dostávali nové úkoly, předávala se specifická pole působnosti na jinak pojmenované odbory a nakonec vše běželo dál jako předtím. Snad jediná významná změna vznikla díky jednání o vstupu do Evropské unie.“⁵² Současná reforma svou důkladností ovšem předchází pokusy předčí a lze očekávat, že „vše jako dál“ nepoběží a některé skutečné změny nastanou.

PREZIDENT ČESKÉ REPUBLIKY

Prezident díky znění *Ústavy ČR* má možnost působit jako značně autonomní aktér. Reprezentuje stát navenek, ze své funkce ovšem není odpovědný žádnému dalšímu ústavně-politickému tělesu. V období prezidenta V. Havla či V. Klause tato autonomie otevírala prostor pro řadu střetů, ať už byly vyvolány prezidentem či vládou. V roce 2007 se prostor pro střety v podstatě uzavřel a mezi jednotlivými exekutivními složkami není až na výjimky větších či viditelných rozporů. Pro lepší koordinaci zahraničněpolitických postojů se v roce 2007 konalo několik schůzek prezidenta, předsedy vlády, ministra zahraničních věcí a místopředsedy vlády pro evropské záležitosti. První schůzka se konala na konci ledna 2007 a byla věnována jak koordinaci ZP obecně, tak nadcházejícím jednáním stran Evropské ústavní smlouvy. I ostatní setkání reflektovala aktuální problémy (v září se například mj. jednalo o české kandidatuře do RB OSN), přičemž všichni zúčastnění aktéři význam těchto schůzek hodnotili velmi vysoko.

V těch otázkách, které neleží v přímé oblasti jeho odborného zájmu, V. Klaus v roce 2007 vždy zdůrazňoval to, že respektuje vládní pozici. Týkalo se to zejména radarové základny USA v ČR, jakkoli byl v některých prohlášeních prezident v otázce radaru obezřetnější (např. vyzval vládu k většímu respektu k veřejnému mínění⁵³).

Na druhou stranu, v těch oblastech, v nichž se V. Klaus dlouhodobě profiluje (EU a odpor proti ekologickému aktivismu v souvislosti s globálními klimatickými změnami), neváhá působit vyhraněnějším a osobitým způsobem. V první polovině roku se tyto aktivity zaměřily právě na otázku budoucnosti EU a této problematice byl částečně podřízen i kalendář prezidentských zahraničních cest. Lze vzpomenout dubnovou návštěvu Německa a setkání s německou kancléřkou, návštěvy Polska z konce ledna a z poloviny července, na nichž se s polským prezidentem L. Kaczyńským shodl v názoru na osud evropské ústavy a reforem EU obecně.⁵⁴ Totéž platí o únorové prezidentské návštěvě Saska, kde se V. Klaus setkal s ministerským předsedou Georgem Milbradtem.⁵⁵ Nejsledovanější diplomatickou cestu týkající se globálního oteplování prezident vykonal v září do New Yorku na Valné shromáždění OSN. Projev, kritizující ekologický aktivismus, byl již dopředu odmítán Stranou zelených a byl za rok 2007 jedním z mála projevů střetu mezi vládními činiteli (konkrétně M. Bursíkem) a prezidentem Klausem. Pro prezentování svého stanoviska ke změnám klimatu využil prezident i návštěvu USA,⁵⁶ a to při veřejném slyšení ve sněmovním podvýboru pro energetiku a kvalitu ovzduší, kam byl pozván i bývalý viceprezident Albert Gore.⁵⁷

V roce 2007 dominoval prezidentským diplomatickým aktivitám nejbližší geografický prostor střední Evropy (více viz v části IV – *Středoevropský rozměr české zahraniční politiky*). Přesto došlo na některé významné cesty do vzdálenějších oblastí, z nichž pozorně sledovaná byla dubnová návštěva Ruska (viz kapitola 10 – *Rusko v české zahraniční politice*). Cesty do geograficky i politicky vzdálenějších oblastí byly připravovány v užším sepětí s MZV, což lze jistě říci o únorové návštěvě Japonska, kterou V. Klaus vykonal spolu s ministrem zahraničních věcí a která měla mj. za cíl podporu českého exportu do této země.⁵⁸

Prezident v roce 2007 svou diplomacií podpořil některé dílčí záměry české zahraniční politiky, jako například posílení ekonomických kontaktů v oblastech, které dosud spíše unikaly diplomatickému zájmu na nejvyšší úrovni. Konkrétně šlo o březnovou návštěvu USA, kde V. Klaus kromě Washingtonu D.C. cestoval po jižních státech (zejména šlo o Texas, který může mít pro ČR hospodářský význam). Stejně tak se prezident neomezil při návštěvě Ruska pouze na Moskvu, ale navštívil také oblast Tatarstánu a Kazan.

Rok 2007 se tedy nesl ve znamení principiální shody mezi prezidentem a vládou, což je jev po dlouhou dobu v české zahraniční politice nevídaný. Nelze říci, že by nedocházelo k dílčím odlišnostem, mezi něž patří poněkud rozdílné vnímání Ruska (viz kapitola 10 – *Rusko v české zahraniční politice*) či kosovského problému, kdy se prezident vcelku otevřeně staví proti kosovské nezávislosti. Přes tyto rozdílné pohledy působil prezident v roce 2007 i díky ideologické spřízněnosti s hlavní vládní stranou ve prospěch vládou nastaveného kurzu zahraniční politiky a ve většině případů napomáhal vytvářet podmínky pro diplomacii na dalších úrovních.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY

Vliv Parlamentu ČR na zahraniční politiku⁵⁹ v roce 2007 byl vymezen zejména 1) aktivitou parlamentu, která vychází z ústavního postavení parlamentu, a z postavení jeho komor a výborů v politickém systému ČR; 2) povahou politických vztahů mezi koalicí a opozicí a politickými vztahy v rámci koalice samé; 3) méně formálními a institucionalizovanými vztahy mezi parlamentními a exekutivními složkami; 4) parlamentními diplomatickými aktivitami. Z tohoto přehledu vyplývá, že roli parlamentu v české zahraniční politice lze – stejně jako v případě vlády – rozdělit na jeho působení uvnitř politického systému a navenek ČR prostřednictvím parlamentní diplomacie.

V politickém systému ČR (tj. v jeho roli dovnitř) spočívá hlavní role parlamentu v jeho legislativní funkci. Se zahraniční politikou nicméně souvisí pouze minimální množství zákonů (to se pochopitelně netýká politiky evropské, jíž se věnuje specifická kapitola) a role parlamentu je tak po legislativní stránce omezena zejména na schvalování ústavou určených mezinárodních smluv a vyslovování souhlasu s pobytem českých ozbrojených sil v zahraničí a s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR. Jinými slovy, česká zahraniční politika není určována zákonnými akty.⁶⁰

V roce 2007 bylo v PSP ČR projednáno či jí bylo vládou předloženo 50 mezinárodních smluv, z nichž 29 bylo multilaterálního charakteru a 21 charakteru bilate-

rálního. Všechny smlouvy, které byly vládou předloženy (a nebyly vzaty zpět), byly sněmovnou odsouhlaseny, či jsou stále v legislativním procesu. K projednání mezinárodních smluv byl v drtivé většině případů určen zahraniční výbor, dle potřeby se k němu přidávaly výbory další. Většina dohod hospodářské povahy, z nich zejména došlo na sérii smluv o zamezení dvojího zdanění, prošla sněmovnou naprosto bez jakýchkoli připomínek. Pokud se uskutečnila nějaká diskuse, ať už v ZV či v obecné rozpravě v plénu, docházelo spíše k doplňujícím otázkám na předkladatele dané mezinárodní smlouvy či na výtky ohledně jazykové formy smlouvy. To nicméně neznamená, že by při vlastním projednávání smluv nedocházelo ke třenicím či že by průběh přijímání smluv byl zcela bez problémů. Některé problémy při procesu ratifikace byly způsobeny nedostatky v právním řádu ČR. Například *Úmluvu Mezinárodní organizace práce o nejnižším věku vstupu do zaměstnání*, která má pro mezinárodní společenství velký význam, ČR ratifikovala až v únoru 2007. Spolu s Estonskem byla ČR jedinou zemí EU, jež tuto smlouvu ještě neratifikovala, a důvodem byly až do roku 2004 trvající nedostatky v českém zákoníku práce. Velmi často docházelo k protestům z formálních nedostatků – ať už v předkládací zprávě či v překladu smluv (nejčastěji tyto připomínky vznášel poslanec KSČM Václav Exner). Ale objevily se i smlouvy či dohody, u nichž existovaly významnější věcné připomínky. Takové byly například vzneseny zástupci komunistů vůči *Dohodě mezi ČR a OSN o relokaaci svědků Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii*. Na zahraničním výboru poslankyně za KSČM K. Konečná přímo navrhla nedoporučit ratifikaci⁶¹ a v obdobném smyslu vystoupila i v obecné rozpravě při obou čteních. Tento postoj vychází z dlouhodobě odmítavého stanoviska KSČM vůči trestnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii, dle něhož není tato instituce objektivní a straní vybraným skupinám.⁶² Ze stejného důvodu měli komunističtí poslanci výhrady ke *Smlouvě mezi ČR a OSN o zapůjčení vězeňského personálu* tomuto tribunálu. Obě smlouvy byly nakonec sněmovnou bez problémů přijaty. Docházelo ovšem také k situacím, kdy se poslanci při projednávání mezinárodní smlouvy zcela odklonili od jednacního bodu a využili tento prostor pro polemiku s tématem jiným – ve vyhocené formě takový případ nastal při projednávání *Opčního protokolu k Úmluvě o bezpečnosti personálu OSN*, který byl sice bez problémů přijat, ale v obecné rozpravě v prvním čtení k této úmluvě (17. 10. 2007) byla ve vzrušené atmosféře projednávána čerstvě neúspěšná kandidatura ČR do RB OSN.⁶³

V roce 2007 tedy PSP ČR nevyužila v žádném bodě svou legislativní pravomoc a nepostavila se proti vyslovení souhlasu s žádnou předloženou mezinárodní dohodou, byť existují témata, která svým politickým zaměřením mají potenciál rozvířít určitou diskusi. Za rok 2007 byli v tomto ohledu jednoznačně nejaktivnější poslanci komunistické strany. Situace v Senátu byla přitom za rok 2007 ještě klidnější, což je dáno jednak jeho složením, s většinou senátorů za ODS, jednak také záměrným úsilím prezentovat se jako více nadstranická komora, která je schopna k zahraniční politice zaujmout potřebný odstup (více viz níže).

Významnou pravomocí, již je Parlament ČR obdařen, je jeho možnost udílet souhlas či nesouhlas s pobytem českých ozbrojených sil v zahraničí a s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR. Tyto otázky byly v průběhu roku projednávány pravidelně, a to jak na úrovni výboru (pro obranu a zahraničního), tak na úrovni

pléna. V průběhu roku došlo na projednání pololetních informací o nasazení sil AČR (za druhé pololetí roku 2007 a první pololetí roku 2008), které předložila ministryně obrany V. Parkanová. Tyto informace projednává nejdříve výbor pro obranu, následuje jednání v plénu, ve všech případech byly vládní informace vzaty na vědomí bez závažnější obecné rozpravy či doplňujících usnesení. Stejným způsobem se sněmovna postavila i k informacím o přeletech a průjezdech ozbrojených sil v ČR.

Nejvýznamnější diskuse k této agendě se konala ohledně vládního návrhu na působení sil a prostředků AČR v zahraničních operacích v roce 2008. Před jednáním v plénu zprávu z vlastní iniciativy projednal i zahraniční výbor a vzal ji na vědomí 14. listopadu. Členové zahraničního výboru se zejména zabývali otázkami financování, umístění, funkce a bezpečnosti českých misí v Afghánistánu, stejně jako schopností dostat závazkům, které pro ČR vyplývají z členství v NATO či EU (zejména šlo o vytvoření společné bojové skupiny o síle 1500 osob se Slovenskou republikou do 2. poloviny roku 2009). Poslanci většinou naléhali na co největší soustředění sil AČR v Afghánistánu a na rozpracování dlouho – nebo alespoň střednědobé strategie působení českých vojenských sil v zahraničí, aby nedocházelo ke kolizi či přepínání českých závazků. Někteří členové zahraničního výboru, bez rozdílu politické orientace, rovněž poukazovali na nevyváženost částky určené na vojenskou a civilní misi v Afghánistánu (800 versus 80 mil. Kč).⁶⁴ Jak se ukázalo při vlastním vyslání civilní mise (počátek roku 2008), varování před podhodnocením financování civilní mise bylo na místě a MZV opravdu dodatečně hledalo zdroje, jak zabezpečit bezproblémové fungování mise. Rovněž obranný výbor doporučil zprávu ke schválení sněmovně, kde se k ní ovšem na počátku prosince 2007 strhla vzrušená debata v plénu.⁶⁵ Až na výjimky proběhla diskuse ve věcné rovině. Z opozice (ČSSD) zazněly argumenty proti zvyšování počtu českých vojáků v Afghánistánu, je-li pro ČR prioritní oblastí Kosovo, obavy z nekonceptnosti vládní politiky vůči Afghánistánu a z nákladů na bezpečnost civilní části mise v Logharu. Výhronejší názory přednesli poslanci komunistické strany, kteří se postavili proti dle jejich soudu nekritickému následování USA, konkrétně pak proti smysluplnosti mise v Afghánistánu a částečně též proti ideji exportu demokracie vůbec. Vládní návrh sněmovna schválila, přičemž zlomek ČSSD a celý poslanecký klub KSČM hlasovali proti.

Z vyčerpávajícího přehledu je patrné, že otázka zahraničních misí v Poslanecké sněmovně PČR vyvolala poměrně závažnou debatu, z níž je možné vycítit odlišné a někdy i ideově podložené představy o zahraniční politice. Přesto však toto téma nerozdělilo sněmovnu striktně podle linie opozice/koalice, naopak, většina poslanců ČSSD s vládním návrhem – s výhradami přednesenými v rozpravě – souhlasila. Jak dalece se tyto výhrady projeví při projednávání téhož návrhu pro rok 2009, je otázka do budoucna.

Kromě ratifikace mezinárodních smluv a schvalování vysílání vojenských misí ještě může dojít k ryze legislativnímu ovlivnění zahraniční politiky prostřednictvím změn ve vládních návrzích rozpočtu ČR. Při přípravě rozpočtu pro rok 2008 se zahraniční politika dostala na jednání poslanců zejména ve sněmovním zahraničním výboru, který měl možnost vyjádřit se ke kapitole 306 – ministerstvo zahraničních věcí. Na svém listopadovém jednání⁶⁶ si členové rozpočtového výboru všimli skutečnosti, že se v relativních i absolutních číslech snižují výdaje pro MZV, přičemž zejména

opoziční poslanci poukazovali na to, že rozpočet MZV je podhodnocený a že nebude možné plnit nároky, které jsou na MZV kladeny (na nutnosti posílit rozpočet MZV se nicméně shodne celý výbor⁶⁷). Konkrétní výhrady zazněly vůči nízké výši výdajů na rozvojovou pomoc, ekonomickou diplomacii⁶⁸ a zajištění ZÚ, určité otázky vyvolala i částka 80 mil. Kč věnovaná na civilní část provinčního rekonstrukčního týmu v Afghánistánu. I vzhledem k těmto výtkám (z nichž nejzávažnější byly učiněny kvůli výdajům na rozvojovou pomoc a ekonomickou diplomacii) nedoporučil zahraniční výbor Poslanecké sněmovně schválení rozpočtové kapitoly týkající se MZV. Zahraniční výbor doporučil Poslanecké sněmovně PČR, aby zvýšila výdaje v poloze zahraniční rozvojová spolupráce o půl miliardy Kč tak, aby byl zachován podíl objemu pomoci rozvojovým zemím na hrubém národním důchodu na úrovni roku 2006, tj. 0,12 %.⁶⁹

Pohled na jednání o rozpočtu MZV pro rok 2008 v rámci zahraničního výboru odhalí dva postřehy. Za prvé, ve srovnání s rozpočtem pro rok 2007 se ve svých návrzích výbor silně omezil,⁷⁰ přičemž i tyto návrhy byly odmítnuty již v rozpočtovém výboru.⁷¹

Druhým zajímavým rysem projednávání rozpočtu na úrovni zahraničního výboru je skutečnost, že původní vládní návrh rozpočtu byl na úrovni výboru odmítnut pouze proto, že se dané schůze nezúčastnilo pět z devíti koaličních poslanců, a koaliční návrh tak byl snadno přehlasován opozicí. Stejně tak usnesení o zvýšení prostředků pro rozvojovou pomoc bylo zahraničním výborem odsouhlaseno pro momentální převahu opozičních poslanců, způsobenou nepřítomností členů výboru za koalici. Jak uvidíme posléze, tento jev je v zahraničním výboru poměrně běžný a významně ovlivňuje váhu i způsob práce tohoto výboru.

V roce 2007 tedy sněmovna nikterak neovlivnila způsob financování MZV (Senát o rozpočtu nejedná), z minulosti je ovšem zřejmé, že pokud k ovlivnění na úrovni sněmovny dojde, jde o iniciativu zahraničního výboru, která je buď přijata, nebo nikoli. Přestože konkrétní hlasování o rozpočtu pro rok 2008 o tom tak zcela nevyovídá, zájem na posílení rozpočtu MZV, a zejména oblasti ekonomické diplomacie a rozvojové pomoci, jde v rámci výboru napříč politickým spektrem. Můžeme tedy shrnout, že v roce 2007 parlament nevyužil žádné ze svých ryze legislativních pravomocí na přímé ovlivnění ZP a ve všech sledovaných oblastech souhlasil s navrhovanou politikou vlády.

Dále se zaměříme na méně uchopitelný způsob možného ovlivnění zahraniční politiky ČR parlamentem, kdy Poslanecká sněmovna i Senát jsou oprávněny z vlastní iniciativy či na návrh vlády vyjadřovat formou usnesení stanoviska k zásadním zahraničněpolitickým záležitostem. Hned na počátku je nutné předeslat, že v případě sněmovního ani senátního pléna v roce 2007 nedošlo k přijetí takového stanoviska, které by se nějak dotklo české zahraniční politiky. Je to dáno tím, že 1) obecně je v plénu věnována zahraničněpolitickým otázkám menší pozornost; 2) koaliční poslanci byli v mnoha případech schopni zablokovat zanesení kontroverzních zahraničněpolitických bodů na pořad jednání sněmovny či alespoň byli schopni zabránit jejich projednání (např. ve věci Kosova, neúspěšné kandidatury ČR do RB OSN, umístění americké radarové základny v ČR či postoje k reformní smlouvě – tuto strategii nicméně hojně využívaly i předchozí vlády).

Odlíšná situace panovala v roce 2007 na půdě zahraničního výboru sněmovny. Na rozdíl od plenárních schůzí nebyla zahraničněpolitická agenda natolik politizována a jednání většinou bylo dostatečně věcné. Na úrovni zahraničního výboru také díky tomu došlo v roce 2007 k přijetí řady usnesení, týkajících se zahraniční politiky. Jedno z nich odpovídalo dlouhodobému zaměření výboru, tj. jeho orientaci na podporu ekonomické diplomacie, konkrétně šlo například o doporučení ministru financí, aby vypracoval komplexní systém podpory investic, a doporučení ministrům financí, obchodu a průmyslu a zahraničních věcí pracovat na sjednocení a koordinaci prezentace ČR v zahraničí. Zahraniční výbor se také na svém mimořádném zasedání na konci září,⁷² které bylo svoláno kvůli situaci v Barmě, vyslovil k tamním událostem a jednomyslně vyjádřil hluboké znepokojení nad pošlapáváním práv občanů této země.⁷³ Je ovšem nutné připomenout, že usnesení ZV nemají takovou váhu jako usnesení pléna či Výboru pro evropské záležitosti (VEZ), mají doporučující charakter a vláda je nemusí vzít na vědomí.

Zajímavým nástrojem pro ovlivnění zahraniční politiky je možnost požadovat informace po exekutivních činitelích. Dle jednacího řádu sněmovny je člen vlády nebo vedoucí jiného ústředního správního úřadu, jemuž bylo usnesení výboru zasláno, povinen do 30 dnů sdělit výboru požadované informace a vysvětlení (jejich zveřejnění není omezeno či zakázáno).⁷⁴ Na půdě sněmovního zahraničního výboru bylo v roce 2007 přijato několik usnesení tohoto typu, z nichž některá byla méně kontroverzní, některá více. Do první kategorie patřilo usnesení č. 60, které obsahuje žádost na ministra zahraničních věcí, aby informoval o způsobu a průběhu výběrových řízení na místa ředitelů Českých center.⁷⁵ Toto usnesení odpovídá dlouhodobému zájmu ZV o promoční a ekonomickou stránku české diplomacie. Obdobně nekontroverzní byla žádost na ministra zahraničních věcí o poskytnutí právního rozboru stavu a možných kroků, pokud jde o vízový režim s Kanadou. O něco zásadnější požadavek obsahovalo usnesení č. 43, v němž se ZV obrátil na ministra zahraničních věcí s tím, aby do 28. 2. 2007 předložil detailní hodnotící dokumenty pro činnost zastupitelských úřadů v roce 2006⁷⁶ (dle informací poslanců ZV tyto dokumenty nebyly v požadované formě MZV předloženy). Další závažné usnesení přijal ZV na konci ledna, kdy se konalo společné zasedání zahraničního výboru (s ústavně-právním výborem a s výbory pro obranu a bezpečnost⁷⁷). Na tomto zasedání byla poprvé na půdě parlamentu důkladně projednávána žádost USA o umístění prvků protiraketové obrany. Zahraniční výbor přijal usnesení č. 44, v němž se praví, že výbor nemá dostatek informací k tomu, aby mohl zaujmout stanovisko k jednání s USA, a žádá vládu o poskytování pravidelných informací.⁷⁸ Dle usnesení měla vláda informovat rovněž výbor o obsahu odpovědi na žádost USA ještě před jejím odesláním.⁷⁹

Tímto usnesením byla kritizována vláda za nedostatečné informování poslanců a navíc se *de facto* měla vláda zavázat ke konzultaci znění odpovědi na žádost USA. Bylo by logické očekávat, že vládní poslanci tento návrh zamítnou. Zahraniční výbor je složen z devíti koaličních a devíti opozičních poslanců a na zmíněném zasedání bylo přítomno všech 18 členů – možnost zamítnutí usnesení tedy existovala. Usnesení však s těsnou většinou jednoho, resp. tří hlasů (o každém bodu se hlasovalo zvlášť) prošlo. Pro kritické usnesení tedy hlasovali i někteří poslanci vládní

strany. Vypovídá to o několika jevech, které byly pro jednání zahraničního výboru v roce 2007 charakteristické. Za prvé se v jednání výboru projevuje nevyslovená rivalita mezi exekutivou a legislativou při tvorbě zahraniční politiky. Dojde-li na přímou konfrontaci, jako například ve věci požadovaných informací o efektivitě ZÚ, koaliční i opoziční poslanci se shodnou ve společném požadavku vůči exekutivě (v tomto konkrétním případě se výbor shodl na kritice poskytnutých materiálů MZV, které poslanci bez rozdílu považovali za nedostatečné⁸⁰). Za druhé, jednání výboru nejsou sledována širokou veřejností a ani nemají zásadní bezprostřední vliv na zahraniční politiku, a diskuse se proto může odehrávat ve věcnější formě než v plénu. I proto bylo například možné, aby na ZV prošlo usnesení č. 46,⁸¹ jímž bylo sněmovně doporučeno zařadit na program jednání pléna bod věnující se Kosovu i za situace, kdy vláda diskusi v plénu příliš nepřála. Za třetí, svědčí to o vnitřním rozdělení opozice i koalice stran některých zahraničněpolitických témat, které se na jednání výboru (z výše uvedených důvodů) může snáze projevit. Skutečnost, že se některý z vládních poslanců postaví za usnesení, které odpovídá spíše zájmům opozice, jako v případě zmiňovaného usnesení č. 44, jasně naznačuje rozdílné přístupy k některým klíčovým zahraničněpolitickým tématům. Příkladem může být váhavý postoj Strany zelených k možnosti umístění amerického radaru. Jejich poslankyně Kateřina Jacques je jediným členem za SZ, ovšem při současném rozdělení členů v ZV může její hlas hrát rozhodující roli.

Odlíšné postoje výboru na jedné straně a sněmovního pléna či vlády samé na straně druhé ovšem mohou negativně zapůsobit na vliv ZV na zahraniční politiku. Odsouhlasení takového usnesení, jež neodpovídá vládním záměrům, totiž většinou vede k jeho ignoranci buď v plénu či exekutivou. Toto přehlížení usnesení výboru značně ubírá na smysluplnosti jeho existence. Příkladem může být zmíněné usnesení č. 46, s návrhem jednat o Kosovu na plenárním zasedání, či usnesení č. 44, podle kterého měla vláda předložit odpověď na nótu USA před jejím zasláním. Ani v jednom případě nebyl na závěry usnesení brán zřetel.

K přijetí usnesení, která odpovídají spíše zájmům opozice, často také dochází kvůli nedostatečné účasti některých vládních poslanců. V roce 2007 bylo takové kontroverzní usnesení přijato například v otázce rušení zastupitelských úřadů a generálních konzulátů ČR. Oficiální informace o rozhodnutí zrušit dva zastupitelské úřady a čtyři konzuláty se k poslancům dostaly až poté, co je MZV učinilo. Někteří poslanci tento postup nesli nelibě a na jednání zahraničního výboru, kde ministr zahraničních věcí rušení úřadů vysvětloval (23. srpna), zahraniční výbor především pro nepřítomnost tří vládních poslanců odhlasoval usnesení č. 68, v němž je žádán ministr zahraničních věcí, aby poskytl důkladnější odůvodnění rušení konzulátů a zastupitelských úřadů a v budoucnosti takové kroky konzultoval se zahraničním výborem.⁸² Splnění zejména druhého bodu tohoto požadavku by přitom znamenalo vcelku podstatné posílení – byť neformální – role výboru díky větší možnosti dohlížet na jednotlivé kroky exekutivy. Opakovala se tedy situace z projednávání rozpočtu, kdy vládní návrh na zahraničním výboru neprošel jen kvůli absenci čtyř vládních poslanců a s největší pravděpodobností právě z tohoto důvodu byl návrh na zvýšení rozpočtu MZV zastaven už v rozpočtovém výboru a nedostal se ani do plenárního jednání.

Kromě požadování informací má výbor právo pozvat člena vlády na schůzi výboru, což představuje další možnost přímé komunikace a konfrontace mezi exekutivou a legislativou. Dle jednacího řádu sněmovny je člen vlády povinen dostavit se osobně na schůzi výboru, jestliže o to výbor požádá, a podat požadované informace a vysvětlení. Člen vlády se může dát na schůzi výboru zastoupit jiným členem vlády nebo svým náměstkem, pokud výbor netrvá na jeho osobní účasti.⁸³ V první polovině roku 2007 na schůze zahraničního výboru vcelku pravidelně docházel ministr zahraničních věcí. Na počátku roku zde – jak je pravidlem – představil české priority zahraniční politiky, zúčastnil se několika jednání o umístění prvků americké protiraketové obrany a o budoucnosti EU, s poslanci hovořil o rozdělení kompetencí mezi MZV a Úřadem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, osobně představil i reformu ministerstva zahraničních věcí. Ve druhé polovině roku návštěvy ministra zahraničních věcí na schůzích výboru – k jistě nelibosti jeho členů – ustaly. Jednání výboru jednou navštívil premiér M. Topolánek (kvůli jednání o radaru), dvakrát ministryně V. Parkanová (radar a působení misí ČR v zahraničí), třikrát se na jednání výboru dostavil náměstek ministra zahraničí T. Pojar (informování o vyjednávání o americkém radaru). Náměstek ministra zahraničních věcí M. Čermák se zúčastnil dvou jednání, v jednom případě šlo o reformu MZV, ve druhém o jeho rozpočet. Zdaleka nejčastějším zástupcem MZV na schůzích výboru byl politický ředitel Martin Povejšil, který průběžně informuje poslance o aktuálních problémech mezinárodní politiky či SZBP. Protože se zahraniční politika jen velmi málo řídí legislativními normami, které má parlament možnost přímo ovlivňovat, přítomnost zástupců exekutivy na zasedání výboru a jejich povinnost odpovídat na výborová usnesení je jednou z mála možností, jak uplatnit vliv na zahraniční politiku. Z rozhovorů s poslanci/členy zahraničního výboru vyplynulo, že komunikace s ministerstvem zahraničních věcí probíhá bez problémů. K většímu rozčarování došlo pouze na samém konci roku 2007 a na počátku roku 2008, kdy byla poslancům předložena nová struktura ministerstva zahraničních věcí. O nové struktuře, která vcelku zásadním způsobem proměňuje způsob řízení této instituce, byli poslanci informováni až *ex post*, do konkrétních záměrů ministerstva nebyli předem zasvěceni (MZV tento postup obhajuje tím, že reforma byla schválena na samém konci roku a nebyl čas ji předložit výboru).

Zahraniční výbor kromě vlastní snahy zasahovat do tvorby zahraniční politiky působí i jako fórum pro výměnu názorů o zahraniční politice. Pro jednotlivé body, které jsou na schůzích projednávány, nejsou určeni zpravodajové, neexistují tedy ani výstupy ve formě usnesení. Jednání většinou reflektují aktuální i dlouhodobější zahraničněpolitickou agendu, ovšem aktuální agenda převažuje a výbor se doposud příliš neprofiloval na žádném tématu. Co se týká aktuálních informací, zabýval se výbor v roce 2007 nejčastěji problematikou Íránu a jeho zbrojního programu, ale došlo také na Dárfúr, Barmu či česko-ruské vztahy. Poslanci jsou dále průběžně informováni o aktuálních problémech SZBP a o průběhu a výsledcích zahraničněpoliticky relevantních zasedání v rámci NATO a EU. Co se týká dlouhodobých témat, dominovala v roce 2007 agenda spojená s možným umístěním amerického radaru a s jednáním o reformní smlouvě, jednání však nebyla tak vyhrocená jako v plénu. Ve druhé polovině roku bylo na pořad jednání zařazeno předsednictví ČR v Evropské radě. Pravi-

delně byly otevírány otázky ekonomické a kulturní diplomacie a rozvojové politiky, rok 2007 byl bohatý i na diskuse o působení českých zahraničních vojenských misí.

Pro zahraniční výbor bylo v roce 2007 velmi charakteristické, že se až na výjimky naprosto nezabýval bilaterálními vztahy s evropskými státy. Výbor sice prostoupila evropská problematika jako taková, ovšem bilaterální zahraniční politika vůči evropským státům, včetně sousedních zemí a nejbližších partnerů, se v roce 2007 odvíjela zcela bez pozornosti zahraničního výboru sněmovny. Z rozhovorů se členy výboru vyplynulo, že bilaterální vztahy s evropskými státy spíše patří do Výboru pro evropské záležitosti, ovšem analýza záznamů ze schůzí VEZ ukázala, že ani zde nebyla v roce 2007 věnována tomuto tématu téměř žádná pozornost.

Toto „zanedbání“ bylo částečně vyváжено dvěma skutečnostmi. Za prvé, díky fungování meziparlamentní pracovní skupiny pro jednání s rakouskou Národní radou o JE Temelín (známá jako „meziparlamentní komise“, více viz kapitola 5 – *Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice*), za druhé, díky parlamentní diplomacii, v jejímž rámci poslanci přijali několik delegací z evropských zemí a podnikli některé evropské cesty (Rusko, Rumunsko, Makedonie). Dle předsedy zahraničního výboru Jana Hamáčka se ovšem sněmovní zahraniční výbor cíleně zaměřuje spíše na mimoevropské oblasti.⁸⁴ Na rok 2007 byly plánovány cesty do Kanady, Saúdské Arábie, Kuvajtu, Austrálie, Malajsie či Turecka, došlo na přijetí delegací z Kazachstana, Íránu, Iráku, Indonésie. Tento trend by měl být zachován i v příštím roce, kdy ZV mimo jiné plánuje cesty do Mexika, Indonésie, Číny a přijetí delegací z Argentiny, Libye, Peru, Vietnamu či Sýrie.

Hodnotit význam parlamentní diplomacie na úrovni zahraničního výboru je obtížné. Hmatatelné či měřitelné výsledky parlamentní diplomacie v podstatě nabídnout nemůže a poslanci jsou často terčem kritiky veřejnosti či médií za bezúčelné cestování po světě. Zaměření současného ZV na mimoevropské – a často i exotické – země takovému hodnocení spíše napomáhají. Význam parlamentní diplomacie přitom nelze podceňovat, a to z několika důvodů. Setkávání parlamentářů není natolik svázáno protokolem, v jednání ani nejsou tak vysoké nároky jako při setkávání zástupců exekutivních orgánů. Z rozhovorů se členy ZV vyplynulo, že díky tomu je možné otevírat otázky a témata, která jsou například svou citlivou povahou obtížně diskutovatelná na exekutivní úrovni. Významným přínosem může být i informování o aktuální situaci či problémech v dané zemi. Poslancům jakýkoli bezprostřední kontakt chybí a jsou odkázáni na informace z MZV či z tisku. Navazování osobních kontaktů může významně přispět k lepší zahraničněpolitické informovanosti, odbornosti a orientaci poslanců či senátorů. V některých případech může kvalitně naplánovaná zahraniční cesta i přímo ovlivnit řešení některých problémů. Několik členů zahraničního výboru se shodlo na tom, že za takovou úspěšnou cestu lze považovat delegaci ZV do Kanady na konci května 2007. Návštěva byla připravena ve spolupráci s MZV (ministerstvo poskytlo právní rozbor stavu možných kroků, pokud jde o vízový režim, a bylo požádáno o návrh možností, jimiž by zahraniční výbor mohl přispět k narovnání vízových vztahů mezi ČR a Kanadou) a dle členů delegace tato cesta přispěla k urychlení zrušení vízové povinnosti pro české občany cestující do Kanady (došlo k němu v říjnu 2007).

Oproti Poslanecké sněmovně se senátní Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost (VZVOB) ve svých zahraničních aktivitách programově zaměřuje na bezprostřední geografický prostor, sousedské vztahy a středoevropskou spolupráci. Toto zaměření vychází jak z priorit současného předsedy Senátu Přemysla Sobotky, jehož zahraničněpolitická profilace do velké míry vychází právě ze zájmu o středoevropskou spolupráci, tak z působení VZVOB, jehož současný předseda Richard Sequens zachoval záměr předchozích předsedů orientovat se na bezprostřední okolí.⁸⁵ Předseda Senátu P. Sobotka se v roce 2007 například zasadil o prohloubení spolupráce mezi visegrádskými zeměmi a Pobaltím, kdežto členové VZVOB se v únoru v Praze sešli se slovenskými poslanci ze zahraničního výboru a výboru pro obranu (témata: zejména Schengen, Kosovo a protiraketová obrana), uskutečnily se dvě cesty senátorů do Polska a do pobaltských republik, pravidelně se i senátoři z evropského výboru setkávají s představiteli partnerských výborů z visegrádských zemí.

Pro zvýšení smysluplnosti zahraničních cest a parlamentní diplomacie obecně by měly výbory, ale i parlament jako celek, dbát na několik věcí. Za prvé, vytvořit a mít na paměti co možná nejjasnější kritéria pro výběr navštěvovaných zemí a důvody výběru zveřejňovat. Tato kritéria by měla brát zřetel jak na diplomatické, tak zahraničněobchodní zájmy ČR a pochopitelně také na stávající pozvání a seznam již uskutečněných cest. V případě sněmovního zahraničního výboru jsou návštěvy a přijetí zahraničních delegací projednávány na rok dopředu vždy na konci roku. O jejich zaměření se rozhoduje na předsednictvu výboru, hlavní slovo ve výběru má jeho předseda (cesty ZV ovšem podléhají schválení organizačního výboru, který v roce 2007 např. neschválil cestu do Turecka). Senátní VZVOB rovněž projednával plán cest dopředu, který zveřejňoval, ovšem v roce 2007 tuto praxi zrušil. Za druhé, systematicky by měly být zveřejňovány a prodiskutovány i průběh a výsledek jednotlivých zahraničních cest. Za třetí, návštěvy by měly být připravovány v co nejužším sepětí s MZV. Současný stav je takový: komunikace s MZV ohledně zahraničních cest je spíše nahodilá, MZV zasahuje do agendy poslanců pouze v *ad hoc* případech a jeho role se soustřeďuje na logistické zabezpečení návštěvy prostřednictvím zastupitelských úřadů. V roce 2007 alespoň došlo k pokroku v tom smyslu, že MZV prostřednictvím náměstkyně H. Bambasové začalo pravidelně a systematicky informovat jak Poslaneckou sněmovnu, tak Senát o uskutečněných zahraničních cestách a očekává se, že i parlament bude systematicky poskytovat informace ministerstvu zahraničních věcí. Za čtvrté, měla by existovat koordinace zahraničních aktivit mezi Poslaneckou sněmovnou a Senátem. V současné době je koordinace mezi komorami téměř nulová, v lepším případě *ad hoc*, a může tak docházet k situacím, kdy senátní a parlamentní delegace v krátkém intervalu zavítají do stejné země. Taková situace není příznivě hodnocena ani v navštívené zemi, ani v české veřejnosti. Rok 2007 ovšem znamenal přinejmenším zvýšený zájem o koordinaci. Faktorem, který tento zájem podnítil, byl mj. vznik meziparlamentní komise k JE Temelín, která je historicky první celoparlamentní komisí, a při vyjednávání o jejím složení docházelo k velmi častým kontaktům mezi předsedy horní a dolní komory parlamentu. Hmatatelným důkazem zvýšeného zájmu o koordinaci zahraničních aktivit byla společná cesta poslanců a senátorů do Ruska. Společné cesty jsou ovšem logisticky i protokolárně velmi náročné, není

proto jasné, zda právě toto je způsob, jak manifestovat koordinaci mezi oběma komorami. Na druhou stranu, společné zastoupení může zvýšit význam parlamentní delegace.

Kvalita parlamentní diplomacie a působení zahraničních výborů obecně je značně ovlivněna zájmem o zahraniční politiku u poslanců a senátorů samých, stejně jako úrovní expertního zázemí a konkrétních tajemníků výborů.⁸⁶ V případě sněmovního zahraničního výboru se na jeho fungování mohl negativně podepsat fakt, že řada poslanců – dlouholetých členů výboru – v nedávné minulosti buď odešla do Evropského parlamentu (Jan Zahradil, Miloslav Randsdorf), nebo již nemají poslanecký mandát (Jan Kavan, Vladimír Laštůvka). Tato skutečnost ubrala na kontinuitě výboru, mohla se projevit i v míře rozhledu zahraničního výboru v zahraničněpolitické problematice. Hlavní důsledek personální obměny výboru je ovšem nutné spatřovat v proměně jeho váhy v procesu tvorby zahraniční politiky. Vzhledem k omezeným formálním pravomocím se vliv ZV z velké části odvíjí od neformálních vazeb. Ty jsou závislé za prvé na osobě předsedy výboru a za druhé na postavení ostatních členů výboru v jejich poslaneckých klubech. Před změnou vlády v roce 2006 bylo po osm let pravidlem, že předseda ZV byl zároveň poslancem vládní strany (L. Zaorálek a V. Laštůvka). Předseda měl v takovém případě znatelně jednodušší přístup k hlavním politickým a exekutivním aktérům a bylo snazší prosadit i některá organizační – neformální opatření. V případě V. Laštůvky šlo například o nepsané pravidlo, že vybrané mezinárodní smlouvy byly projednávány ve výboru ještě před jejich parafováním, či pravidlo, že projednávání zásadních zahraničněpolitických dokumentů nebylo ve vládě dokončeno, dokud nebyly tyto dokumenty projednávány ve výboru.⁸⁷ Za současné situace, kdy je předseda ZV J. Hamáček členem opoziční strany, se neformální vliv výboru na nejvyšší politické aktéry částečně snížil, i proto na některá usnesení výboru, o nichž již byla řeč, nebrala exekutiva vždy zřetel. Pohled na celkové složení současného výboru dále naznačuje, že oproti minulým funkčním obdobím sněmovny jej opustili někteří vlivní straničtí členové. I tato skutečnost může negativně ovlivnit míru neformálního vlivu zahraničního výboru v rámci sněmovny a tím i míru vlivu obecně.

Senát

Vliv Senátu na zahraniční politiku je v ústavní rovině podobný Poslanecké sněmovně, také jeho legislativní funkce se v roce 2007 omezila na schvalování mezinárodních smluv a na přijímání legislativy EU. Protože vláda je dle ústavy odpovědná pouze Poslanecké sněmovně, jeho pravomoci se v několika bodech liší na úrovni jednacího řádu. Senát například nedisponuje možností „předvolávat“ zástupce exekutivy, člen vlády má pouze právo zúčastnit se zasedání výboru či senátního pléna. Velice tedy záleží na vlastní a neformální domluvě mezi Senátem a exekutivou. Vzhledem k tomu, že předseda vlády M. Topolánek byl v minulosti senátorem a ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg a místopředseda vlády pro evropské záležitosti A. Vondra jsou současnými senátory, byla komunikace mezi Senátem a exekutivou v roce 2007 kvalitní. Dobře probíhala komunikace i mezi výbory (VZVOB a Výborem pro záležitosti EU) a zástupci exekutivy. K zajímavé změně došlo na počátku dubna 2007, kdy na návrh Oddělení pro Evropskou unii kanceláře Senátu bylo dohodnuto, že se VZVOB bude

setkávat vždy před zasedáním GAERC. Dosud VZVOB projednával na každé schůzi pravidelně aktuální dokumenty SZBP, od dubna výbor pravidelně projednává vládní pozice před GAERC, s možností vyžádat si od vlády aktuální dokumenty a informace k pozici vlády na tomto jednání.⁸⁸

Senátní pojetí působení na českou zahraniční politiku se však přece jen od Poslanecké sněmovny liší. Senát již od svého vzniku usiluje o to, aby působil (a byl vnímán) jako politické těleso, které je schopné povznést se nad všednodenní pŕtky politického života. Ústava tomuto pojetí přispívá díky tomu, že dle čl. 68 Ústavy ČR je vláda odpovědna pouze Poslanecké sněmovně, nikoli Senátu, čímž je rozvolněno bezprostřední sepětí s běžnou politickou i exekutivní agendou. Právě na zahraniční politice se Senát pokouší demonstrovat svou schopnost jednat ve prospěch dlouhodobých a nad běžnou stranickou politiku povznesených strategií a řešení. V nedávné minulosti této profilaci napomohla nekonečná jednání o složení nové vlády (druhá polovina roku 2006), kdy byla česká zahraniční politika do značné míry ochromena politickou krizí a Senát se stavěl do role garanta její kontinuity. Jednání o zahraniční politice na půdě Senátu či přímo VZVOB v roce 2007 odpovídala snaze oprostít se od běžnějších politických sporů a byla téměř prosta kontroverzí. Diskuse o ústavní a reformní smlouvě a jednání o protiraketovém štítu v tomto smyslu představovala jistou výjimku. Zejména po červnové radě v Bruselu, na níž byla dohodnuta podoba budoucí Lisabonské smlouvy, došlo i na půdě Senátu k určitým třenicím, ale rozhodně ne v takové míře a podobě jako ve sněmovně. Jisté emoce vzbudilo také jednání o protiraketovém radaru na společné dubnové schůzi VZVOB a Ústavně-právního výboru Senátu. Na této schůzi seznámil senátory s vládní pozicí premiér Topolánek, místopředseda vlády Vondra a ministr Schwarzenberg a velká část debaty byla zaměřena na nutnost vypsát referendum. Velkým tématem, které provázelo Senát v roce 2007, byla komunitarizace ve třetím pilíři či zřízení EUROPOL, což jsou kroky, vůči nimž se zejména senátoři za ODS staví velmi rezervovaně.⁸⁹ V ostatních případech téměř zcela platilo, že senátní jednání jak v plénu, tak ve výboru byla bezproblémová, a je důležité, že při projednávání zahraničněpolitických záležitostí nepřešel výbor na otázky jiné, politicky vyhocenější, což byl opakovaný jev na půdě sněmovny. Například návrh na relokaci svědků Mezinárodního soudního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, který vyvolal ve sněmovně kontroverze, byl v Senátu přijat bez sebemenších problémů.

Uvolněnější atmosféra v Senátu a v jeho výborech při diskusích k zahraniční politice není pouze následkem specifického sebezpojetí Senátu, ale rovněž následkem aktuálního politického složení Senátu. Horní komoře dominuje vládní ODS a spolu s KDU–ČSL ovlivňuje pohodlnou většinu.

Ústava ČR neposkytuje Parlamentu ČR silné pravomoci v každodenním provádění české zahraniční politiky. Analýza navíc ukázala, že postavení parlamentu jako aktéra zahraniční politiky je zásadním způsobem navázáno na politické rozvržení sil, povahu komunikace mezi opozicí a koalicí i v rámci koalice samé. Rok 2007 v tomto ohledu parlamentu příliš nepřál. Obtížná komunikace v koalici stran zásadních témat či vysoká míra politizace zahraniční politiky při jednání v plénu Poslanecké sněmovny omezují parlament v jeho schopnosti působit jako platforma pro diskusi o zahraniční politice, pro smysluplnou kontrolu exekutivy prostřednictvím interpelací, požado-

váním informací či běžného dialogu. Lepší situace panuje v jednotlivých výborech, ovšem ty disponují ještě menšími pravomocemi a věcný duch z jejich jednání se navíc jen zřídkakdy – pokud vůbec – přenesl do širšího plenárního fóra či do obecného stylu komunikace o zahraniční politice.

Svébytnou oblastí vlivu parlamentu na zahraniční politiku představuje parlamentní diplomacie. Rok 2007 naznačil poněkud odlišné zaměření parlamentní diplomacie u jednotlivých komor. Zatímco Senát se více soustředil na bezprostředně blízkou geografickou oblast, Poslanecká sněmovna spíše navazovala kontakty v oblastech vzdálenějších, pro českou zahraniční politiku však neméně významných. Dlouhodobým problémem české parlamentní diplomacie, již lze jednoznačně považovat za nezbytnou součást komplexní zahraniční politiky, je její nízká koordinovanost jak v rámci parlamentu (mezi Senátem a Poslaneckou sněmovnou), tak v rámci české zahraniční politiky obecně, stejně tak jako její mizivá transparentnost ve smyslu informování o konkrétních záměrech, cílech a výsledcích zahraničních cest či přijetí zahraničních delegací.

ZÁVĚR

Rok 2007 v české zahraniční politice potvrdil klíčové postavení vlády ČR při její tvorbě, a to jak s ohledem na vytváření vektoru – směřování – zahraniční politiky, tak na ovlivňování způsobu, jakým je zahraniční politika vytvářena a naplňována. Zejména ve druhé zmíněné oblasti vláda silně ovlivnila zahraniční politiku ČR zřízením vlivného Úřadu místopředsedy vlády pro evropské záležitosti. I díky tomu rok 2007 potvrdil omezování role MZV v koordinaci a vytváření české evropské politiky, zachoval ovšem jeho ústřední roli ve tvorbě a výkonu „každodenní“ zahraniční politiky. Stejně tak nepřinesl rok 2007 závažnější změnu do způsobu, jakým na zahraniční politiku působil Parlament ČR, snad s výjimkou zřízení tzv. meziparlamentní komise pro jednání o Temelínu.

Rok 2007 znamenal ovšem v mnoha ohledech a z mnoha důvodů změnu pro českou zahraniční politiku. Za prvé, specifické složení vládní koalice nutí její členy k rozsáhlé diskusi a k často velice kompromisním řešením některých zahraničněpolitických témat. Šíře názorů, reprezentovaná v koalici, přibližuje vládní zahraniční politiku částečně k postojům největší opoziční strany – ČSSD. Tento názor lze demonstrovat například na věcném a vcelku umírněném postupu české delegace na významné březnové Radě. Tento postup byl výsledkem velmi pevně vyjednaného a stanoveneho mandátu a nakonec byl na české poměry vlídně přijat i opozičními sociálními demokraty. Chce se říci, že navzdory obecnému stylu komunikace o zahraniční politice, který jinak nedovolí věcné projednání vlastně jakéhokoli zahraničněpolitického tématu českou politickou reprezentací. Kompromisní povaha tvorby zásadních zahraničněpolitických stanovisek má svou odvrácenou tvář v podobě slabé vůle koalice konzultovat tato stanoviska v širším formátu, přesahujícím koaliční devítku či jednání kabinetu. Tato neochota měla své negativní důsledky například při hledání přijatelného stanoviska v tzv. kosovské otázce.

Za druhé, spřízněnost ideových profilací prezidenta republiky a ODS jako hlavního činitele vládní koalice v důsledcích přinesla konec dvojkolejnosti české zahraniční politiky. Tento trend byl podpořen i několika schůzkami, iniciovanými prezidentem ČR, mezi hlavními zahraničněpolitickými aktéry (prezident, premiér, ministr zahraničních věcí a místopředseda vlády pro EZ). Tento postřeh také výmluvně ilustruje skutečnost, že tvorbu zahraniční politiky nelze vměstnat do pevného ústavního rámce (jehož nejednoznačnost v rozdělení zahraničněpolitických pravomocí je často kritizována), naopak že ji určují často neformální osobní vazby a vztahy mezi jednotlivými aktéry. Právě tyto neformální vztahy jsou s největší pravděpodobností nezbytnou podmínkou pro rodící se a obtížnou symbiózu mezi MZV a Úřadem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, založenou na respektu ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga k vládní pozici v této otázce a k osobě místopředsedy vlády A. Vondry samého.

Za třetí, do své prováděcí fáze přešla jedna z dosud největších reorganizací MZV v novodobé historii České republiky. Tato reorganizace by měla přispět k zabránění možné politizace diplomatické služby (od úrovně sekčních ředitelů směrem níže) a k jasnějšímu vymezení odpovědnosti za strategické zahraničněpolitické projekty na úrovni náměstků ministra zahraničních věcí.

Na plody této reformy, na hodnocení působení Úřadu místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, na způsob komunikace a koordinace mezi klíčovými exekutivními aktéry ve druhém funkčním období prezidenta ČR i na vývoj dialogu v rámci koalice je nutné vyčkat do příštího vydání této publikace. Je v každém případě nesporné, že právě tyto neznámé mohou zajímavým způsobem ovlivnit podobu tvorby české zahraniční politiky i českou zahraniční politiku samu.

Poznámky

- ¹ Viz *Koncepce české zahraniční politiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4191).
- ² Srv. *Programové prohlášení vlády 2002*. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=3192).
- ³ Viz *Priority zahraniční politiky ČR na rok 2004*. On-line: (www.mzv.cz/wwWo/mzv/default.asp?id=24865&ido=218&idj=1&amb=1).
- ⁴ Zpráva byla předložena na 31. schůzi ZV, kde bylo její projednávání odloženo s ohledem na její závažnost a nedostatek času, přičemž dle dostupných záznamů již nebyla nikdy ve výboru projednána (viz Zápis z 31. schůze ZV, která se konala ve dnech 14. a 15. dubna 2004. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?C=5283&T=k2002psp4v)).
- ⁵ *Koaliční smlouva*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20394).
- ⁶ *Programové prohlášení vlády*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ⁷ Viz např. Brewer, L. T. (1980): *American Foreign Policy. A Contemporary Introduction*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc., s. 33, viz též Fiala, P.–Schubert, K. (2000): *Moderní analýza politiky*. Brno: Barrister & Principal, s. 26–27, Allison, G. T. (1969): *Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis*. The American Political Science Review, Vol. 63, No. 3, s. 689–718.
- ⁸ Trefně tento názor shrnul i např. Otto Pick: „Nejdůraznější kritika vytyká české zahraniční politice nedostatečnou koncepci. Není to oprávněné. Koncepčních a ‚strategických‘ materiálů se v České republice vyrábí až dost. Sepsat jakousi strategii není příliš náročné, ale něco úplně jiného je dát jí

- konkrétní náplň.“ Pick, Otto: *Závěr. Co se podařilo a co ne*. In: Pick, O.–Handl, V. (eds.) (2004): *Zahraniční politika České republiky: úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: ÚMV, s. 253.
- ⁹ Strana zelených např. označovala jasné vyjednání kompromisního mandátu pro červnový summit o reformní smlouvě za podmínku samého pokračování vládní koalice. Velké pnutí v koalici také způsobilo pověření europoslance J. Zahradila vyjednáváním o reformní smlouvě za ČR, SZ vnímala tento krok jako „podraz“ (rozhovor s poslancem SZ 28. 7. 2007), pověření J. Zahradila přijal s rozpaky i ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg, který je nominantem SZ (*Česká zahraniční politika: Dokumenty*, 1/07, s. 55).
- ¹⁰ Kořan, Michal (2007): *Struktura a proces zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal–Hrabálek Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 20.
- ¹¹ V období vlády J. Paroubka docházelo v otázce postoje ke kosovské otázce dokonce k jisté dvojkojelnosti mezi úřadem vlády a MZV (rozhovor s představitelem MZV ČR, 26. 6. 2007).
- ¹² Oba dokumenty nejsou zcela totožné, *Programové prohlášení* je stručnější a obsahuje méně konkrétních termínů splnění vládních závazků.
- ¹³ Viz Zahradil, Jan (2004): *Realismus místo iluzí*. Praha: Hlavní kancelář ODS.
- ¹⁴ *Programové prohlášení vlády*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ¹⁵ Kořan, Michal (2007): *Domestic Politics in Czech Foreign Policy: Between Consensus and Clash*. International Issues and Slovak Foreign Policy Affairs, Vol XVI, No. 2, s. 42–43.
- ¹⁶ Kořan, Michal (2007): *Struktura a proces zahraniční politiky*, op. cit., s. 20.
- ¹⁷ Srv. např. Müller, David (2007): *Legislativní rámec tvorby české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal–Hrabálek, Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 20.
- ¹⁸ Jednotliví resortní ministři a členové vlády byli povinni předkládat vládě orientační seznam zahraničních cest a bylo jim uloženo písemně informovat premiéra a ministra zahraničních věcí o plánovaných cestách a o jejich účelu. Při cestách do členských a kandidátských zemí EU a do unijních institucí navíc MZV posuzovalo účel cesty s ohledem na české zahraničněpolitické zájmy a mohlo činit doporučení ohledně dalšího postupu, včetně „nedoporučení“ jednání. Gajdoš, M. (2007): *Vláda jako aktér české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal–Hrabálek, Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 55.
- ¹⁹ Dle změny jednacího řádu z února 2003 došlo k vymezení specifických vládních materiálů, které jsou zasílané ke stanovisku (připomínkovému řízení) omezenému počtu připomínkových míst, popř. jsou předkládané vládě bez připomínkového řízení. Velká část těchto materiálů se týká právě zahraniční politiky, jako např. návrhy na vyslání delegace do zahraničí, uskutečnění oficiálních návštěv činitelů ČR v zahraničí a přijetí oficiálních delegací v ČR. Tyto materiály se zasílají pouze na MZV. Viz příloha č. 5 Jednacího řádu vlády. On-line: (www.vlada.cz/assets/cs/cinnost/jednaci-rad/p_l_o_h_a_.5_jednac_ho_du_vl_dy_1.pdf).
- ²⁰ Gajdoš, M. (2007): *Vláda jako aktér české zahraniční politiky*, op. cit., s. 59–61.
- ²¹ Rozhodnutí provést změnu pouze prostřednictvím úpravy jednacího řádu vlády vyvolalo otázky, zda by pro vytvoření nového orgánu neměl být změněn kompetenční zákon, už proto, že čl. 79 ústavy stanoví, že „Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.“ Srv on-line: (www.vlada.cz/cs/vlada/PostaveniVlady/default.html). Změny v jednacím řádu vlády má v Topolánkově vládě na starosti ministr a předseda legislativní rady vlády Cyril Svoboda.
- ²² Viz on-line: (www.vlada.cz/cs/rvk/vyboreu/clenove.html).
- ²³ Resortní koordinační skupiny vznikly v roce 2003, zřizuje je každý resort podle potřeby a jejími členy jsou různí pracovníci gestorského resortu, zástupci dalších resortů či jiných ústředních orgánů státní správy. Jejich úkolem je vytvářet a hodnotit dílčí pozice, instrukce a mandáty pro V-EV. Až do roku 2007 byli součástí každé RKS zástupci MZV, od roku 2007 převzali jejich úkoly pracovníci úřadu vlády (viz Gajdoš, M.: op. cit., s. 60).
- ²⁴ *Usnesení vlády ČR ze dne 28. 11. 2007, č. 1344*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/6D271CD71D3683B6C12573A8003F55A6/\\$FILE/1334%20uv071128.1334.doc.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/6D271CD71D3683B6C12573A8003F55A6/$FILE/1334%20uv071128.1334.doc.pdf)).

- ²⁵ Gajdoš, M.: op. cit., s. 43.
- ²⁶ *Usnesení vlády ČR ze dne 21. 2. 2007, č. 179.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/f81ad0d08eac37e9c125728900531292?OpenDocument).
- ²⁷ *Usnesení vlády ČR ze dne 7. 3. 2007, č. 208.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/c6e870c65a282246c1257298002ae824?OpenDocument).
- ²⁸ *Usnesení vlády ČR ze dne 11. 4. 2007, č. 341.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/15f1a8336e150eb4c12572b900232d14?OpenDocument).
- ²⁹ *Usnesení vlády ČR ze dne 25. 4. 2007, č. 322.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/d965cc93e62b869c12572c90028328b?OpenDocument).
- ³⁰ *Usnesení vlády ČR ze dne 11. 4. 2007, č. 353.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/93d72e6fa474988fc12572b900233d55?OpenDocument).
- ³¹ *Usnesení vlády ČR ze dne 19. 12. 2007, č. 1430.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/8A5A42D85F1411F0C12573C6000407053/\\$FILE/1430%20uv071219.1430.doc.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/8A5A42D85F1411F0C12573C6000407053/$FILE/1430%20uv071219.1430.doc.pdf)).
- ³² *Usnesení vlády ČR ze dne 25. 5. 2007, č. 569.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/030f0d721ab32f94c12572c600259a59?OpenDocument).
- ³³ *Usnesení vlády ČR ze dne 28. 3. 2007, č. 322.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/94cb4de9f5d32f4fc12572ac0043d2e5?OpenDocument).
- ³⁴ *Usnesení vlády ČR č. 43 ze dne 9. 1. 2007.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/9192dbed5d0200b8c12572600043a55f?OpenDocument).
- ³⁵ *Usnesení vlády ČR ze dne 25. 4. 2007, č. 438.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/c3591af53a97511fc12572c20025c38b?OpenDocument).
- ³⁶ *Usnesení vlády ČR ze dne 7. 12. 2007, č. 1371.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/C3842DF5AE084481C12573B60035E6FD/\\$FILE/1371%20uv071207.1371.doc.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/C3842DF5AE084481C12573B60035E6FD/$FILE/1371%20uv071207.1371.doc.pdf)).
- ³⁷ *Usnesení vlády ČR ze dne 15. 10. 2007, č. 322.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/120752B7E8EEE1C8C1257378004E65F8/\\$FILE/1163%20uv071015.1163.doc.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/120752B7E8EEE1C8C1257378004E65F8/$FILE/1163%20uv071015.1163.doc.pdf)).
- ³⁸ *Usnesení vlády ČR ze dne 19. 12. 2007, č. 1439.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/8A5A42D85F1411F0C12573C600407053/\\$FILE/1439%20p%C5%99%C3%ADloha%20w071219a.1439.doc.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/8A5A42D85F1411F0C12573C600407053/$FILE/1439%20p%C5%99%C3%ADloha%20w071219a.1439.doc.pdf)).
- ³⁹ *Usnesení vlády ČR ze dne 21. 2. 2007, č. 137.* On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/5742d79119dfb3fc125728300343673?OpenDocument).
- ⁴⁰ V této sekci se budeme zabývat pouze bilaterálními diplomacii, multilaterální diplomacie představuje poněkud odlišný fenomén a je jí věnována odpovídající pozornost v jiných relevantních kapitolách této publikace.
- ⁴¹ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 26. 6. 2007.
- ⁴² Říjnová cesta premiéra Topolánka do New Yorku, která nebyla zmíněna, se týkala zejména konání Valného shromáždění OSN a české kandidatury do RB OSN.
- ⁴³ Není patrně nutné zdůrazňovat, že v Polsku spatřovala a spatřuje vláda M. Topolánka významného partnera, a to jak v diskusích o budoucnosti EU, transatlantických vztazích i o energetické bezpečnosti. Z tohoto důvodu nelze hovořit o premiérské diplomacii vůči Polsku pouze jako o „naplňování

- povinnosti“ cestovat do sousedních zemí, naopak, kontakty s Polskem jak v kvantitativní, tak kvalitativní rovině za rok 2007 jednoznačně narůstaly (více viz v části IV – *Středoevropský rozměr české zahraniční politiky*).
- ⁴⁴ Rozhovor s pracovníkem Úřadu vlády ČR, 17. 1. 2008.
- ⁴⁵ Na úřadu vlády se zahraniční politikou zabývá Sekce předsedy vlády pro obranu, bezpečnost a zahraniční politiku.
- ⁴⁶ Např. Belko, Marián (2007): *Ministerstvo zahraničních věcí jako aktér ČZP*. In: Kořan, Michal–Hrabálek, Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, proces, struktura*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- ⁴⁷ Zápis z 15. schůze zahraničního výboru, 23. 8. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=10185).
- ⁴⁸ Rozhovor s generálním tajemníkem MZV ČR M. Čermákem, 18. 3. 2008.
- ⁴⁹ Česká diplomacie mění strukturu zastupitelských úřadů, *Radio Praha*. On-line: (www.radio.cz/cz/clanek/94446).
- ⁵⁰ Zápis z 15. schůze zahraničního výboru, 23. 8. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=10185); rozhovor autora s generálním tajemníkem MZV M. Čermákem, 18. 3. 2008; rozhovor o tom, jak probíhal audit na ministerstvu zahraničních věcí, 14. 11. 2007. On-line: (www.army.cz/scripts/detail.php?id=10243).
- ⁵¹ Zápis z 15. schůze zahraničního výboru, 23. 8. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=10185).
- ⁵² Pick, Otto: *Závěr: Co se podařilo a co ne*, op. cit., s. 253.
- ⁵³ *Zahraniční politika České republiky: Data*, 7–8/2007, s. 3.
- ⁵⁴ *Zahraniční politika České republiky: Data*, 1/2007, s. 5; *Zahraniční politika České republiky: Data*, 7–8/2007, s. 3.
- ⁵⁵ *Zahraniční politika České republiky: Data*, 2/2007, s. 3.
- ⁵⁶ Mimo tento jemnější odstín diplomacie a vlastní profilace pochopitelně v USA došlo i na velká témata, jimiž byly radar a uvolnění vízového režimu.
- ⁵⁷ *Zahraniční politika České republiky: Data*, 3/2007, s. 2–8.
- ⁵⁸ *Zahraniční politika České republiky: Data*, 2/2007, s. 2.
- ⁵⁹ V tomto oddílu nebudou rozebírány obecné pravomoci parlamentu, jeho vnitřní organizační členění či legislativní proces. Tyto informace jsou obecně velice dobře dostupné, pro detailní analýzu postavení Parlamentu ČR v procesu tvorby zahraniční politiky odkazují na publikaci: Zelinka, Petr (2007): *Parlament jako aktér zahraniční politiky České republiky*. In: Kořan, Michal–Hrabálek, Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- ⁶⁰ Zákonné akty mohou ovšem zahraniční politiku ovlivňovat v některých *ad hoc* případech, například do budoucna může jít o zákon o rozvojové a humanitární pomoci.
- ⁶¹ Tento návrh nebyl odsouhlasen, viz Zápis z jednání zahraničního výboru č. 7, 17.–18. 1. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=8720).
- ⁶² Např. rozhovor s poslancem KSČM V. Exnerem, 21. 1. 2008.
- ⁶³ Nutno dodat, že koaliční poslanci zabránili tomu, aby byl na pořad jednání sněmovny zařazen bod, který by se neúspěšné kandidatury týkal.
- ⁶⁴ Zápis z 17. schůze zahraničního výboru, 14.–15. 11. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text.sqw?C=1820&T=K2006PSP5V&q=afgh%e1n1st%e1n&lem=1&j=1&d1=1).
- ⁶⁵ Zápis ze 23. schůze PSP ČR, 5. 12. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/023schuz/s023150.htm).
- ⁶⁶ Zápis z 17. schůze zahraničního výboru, 14.–15. 11. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text.sqw?C=1819&T=K2006PSP5V&q=z%e1kon%20rozvojov%e9%20humanit%e1rn%ed%20pomoci&lem=1&j=1&d1=1).
- ⁶⁷ Podíl MZV na celkových výdajích státního rozpočtu ovšem klesá už od počátku tisíciletí. Ve druhé polovině devadesátých let činil podíl výdajů na MZV 0,67 %, v roce 2002 0,62 %, v roce 2006 už jen 0,49 % a v roce 2007 0,47 %.

- ⁶⁸ V roce 2006 se sněmovně podařilo zvýšit výdaje na ekonomickou diplomacii o 60 mil. Kč, v roce 2007 se o totéž již sněmovna nepokoušela.
- ⁶⁹ Zápis ze 17. schůze zahraničního výboru, 14.–15. 11. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=20184).
- ⁷⁰ Pro rok 2007 výbor navrhoval velkorysě zvýšení prostředků, které zahrnovalo posílení výdajů na ekonomickou diplomacii (tento návrh – navýšení o 60 mil. Kč – byl posléze sněmovnou akceptován, ovšem pouze ve výši 50 mil. Kč) a na investice do obnovy a bezpečnosti zastupitelských úřadů (450 mil. Kč, nepřijato na úrovni rozpočtového výboru). Celkové zvýšení pro rok 2007 tedy dle usnesení zahraničního výboru mělo činit více než půl miliardy korun. Ve svém usnesení výbor navíc doporučil vládě i další zvyšování výdajů pro rok 2008 (celkově o 750 mil. Kč) a rok 2009 (celkově o 1 mld. a 395 mil. Kč), přičemž tyto návrhy byly přijaty na úrovni rozpočtového výboru i na úrovni sněmovny, v návrhu rozpočtu pro rok 2008 vláda ovšem tento požadavek nezohlednila.
- ⁷¹ Usnesení č. 392 rozpočtového výboru. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=15281).
- ⁷² Předseda zahraničního výboru má možnost svolat mimořádnou schůzi v případech, kdy z důvodů zahraničněpolitických či jiných je jednání zahraničního výboru neodkladné.
- ⁷³ Zápis z 15. schůze zahraničního výboru, 26. 9. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=10219).
- ⁷⁴ *Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny*. On-line: (www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html).
- ⁷⁵ Usnesení zahraničního výboru č. 60. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=9003).
- ⁷⁶ Zápis z jednání zahraničního výboru č. 7, 17.–18. 1. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=8720).
- ⁷⁷ Stojí za zmínku, že schůze byla svolána na základě rozhodnutí grémia sněmovny. Jednání bylo silně zastoupeno exekutivou – zúčastnil se ho předseda vlády, ministr zahraničních věcí, ministryně obrany, dále náčelník Generálního štábu AČR Pavel Štefka a náměstek ministra zahraničních věcí T. Pojar.
- ⁷⁸ Již na samotném jednání tento postoj poslanců razantně odmítl ministr K. Schwarzenberg.
- ⁷⁹ Zápis z jednání zahraničního výboru č. 8, 31. 1. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=8721).
- ⁸⁰ Zápis z jednání zahraničního výboru č. 10, 21.–22. 2. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=9004).
- ⁸¹ Zápis z jednání zahraničního výboru č. 10, 21.–22. 2. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=9004).
- ⁸² Zápis z jednání zahraničního výboru č. 15, 23. 8. 2007. On-line: (www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=99&ido=772&td=3).
- ⁸³ Zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. On-line: (www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html).
- ⁸⁴ Rozhovor s poslancem J. Hamáčkem, 29. 1. 2008.
- ⁸⁵ Rozhovor se senátorem R. Sequensem, 4. 2. 2008.
- ⁸⁶ Více k podobě odborného zázemí sněmovny viz Zelinka, Petr (2007): *Parlament jako aktér české zahraniční politiky*, op. cit.
- ⁸⁷ Rozhovor s V. Laštůvkou, 18. 3. 2008.
- ⁸⁸ Zápis z 9. schůze VZVOB, 11. 4. 2007. On-line: (senat.cz/xqw/xervlet/psenat/webNahled?id_doc=40867&id_var=34535).
- ⁸⁹ Rozhovor se senátorem L. Sefzigem (předseda VEU), 28. 6. 2007.